БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 182 (10550) | 1964 оной августын 2, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

СИЛОС—һҮ, МЯХАНАЙ ЭХИН

Энээндэ анхарыт

СИЛОСЭЙ КОМБАЙН ДЭЭРЭ

МОЧЕВИНЭ ХОЛИХО ТҮХЕЭРЭЛГЭ

Силосэй ногоондо мочевинэ холижо дарахада, тэрэнэй шанар, шэмэнь эрид дээшэлдэг гэжэ Саянай совхозой малшад, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд һайса мэдэдэг болонхой. Юуб гэхэдэ, нёдондо эдэнэр силос дарахадаа, үһанда худхаһан мочевинэ холиһон байгаа. Үнгэрэгшэ үбэлдөө, хабартаа иимэ холисотойгоор даргдаһан силос малдаа үгэхэдэнь, тэдэнэй һү шэмэнь эрид дээшэлдэг, түргэнөөр мал таргалдаг байба.

Нёдондонойнгоо дүй дүршэл энэ жэлдэ бүри үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ шиидэбэ. Тиихэ зуураа хайшан гэбэл мочевинэеэ ногоондо жэгдээр шэнгээхэб гэһэн асуудал совхозой мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй ухаан бодолые эзэлһэн, совхозой главна инженер нүхэр Захаров, главна агроном Парьянов, главна зоотехник нүхэр Бимбаев гэгшэд силосэй комбайн дээрэ хэршэгдэһэн ногоое мочевинын холисоор сүршэжэ байха түхеэрэлгэ тодхохо гэжэ шиидэһэн. Энэнь тон урагшатайгаар бүтээгдэә.

Силосэй юрын комбайн дээрэ үһанда худхаһан мочевинэ зөөлхэ баар тодхоно. Тэрэ баар сооһоонь түмэр хоолойгоор дамжуулагдажа, комбайнай хэршэһэн ногооной дээшээ дамжуулагдадаг налагай транспортер дээрэһээнь гоожожо байхаар түхеэрэгдэнхэй. Тиигэжэ мочевинээр шанаржуулагдаһан ногоон автомашинада ашагдана ха юм.

Мочевинэ сасаха түхеэрэлгэнь 1 тонно ногоондо 6 литр тухай мочевинэтэй үһанай орохоор таарууулагдана.

Мүнөө энэ совхозой 12 комбайн дээрэ иимэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдоод, ажаллажа байнхай. Һүүлэй мэдээгээр энэ совхоздо мочевинэтэй холижо, 1000 гаран тонно силос даргданхай.

ТОДХОГДОО

Үйлэдбэриин управлениин бусад колхозууд Саянай совхозой механизаторнуудай дүй дүршэл халан абажа байна. Тэндэ баһал комбайн дээрэ мочевинэ сүршэхэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно.

Силосэй ногоо зөөхэ хүдэлмэридэ аймагай эмхи зургаанууд, предприятинууд 20—30 автомашина эльгээбэ. Энэнь силос даралгые хурдадхахада угаа туһатай байхань лабтай.

Управлениин ажахынуудта сабшалангай ногоон биратай ургаагүй. Тиимэһээ элдэб ногоогоор силос дараха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Мүнөө үедэ гол түлэб силостэ даргдахаар хараалагдажа тариглаһан ороонһото ургамалнууд хуряагдана. «Восточные Саяны» болон бусад колхозууд Хойморой намаг газар сабшажа захалаа. Энэнь тэжээл бэлэдхэлгэдэ мүн лэ нилээд нэмэри болохо бшуу.

В. ХАЛЬБАЕВ.
Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин главна зоотехник.

ЭРШЭТЭЙГЭЭР

Худан голой урда бэеын үргэн дэлюун тала. Тэрэ талын зүүн захада, Жэбхээһэн гэжэ газарта 100 гаран гектарта силослэхээр ярса тариһан юм. Тэрэнь һайнаар ургаһхай, һэбшээ һалхинда долгилон мэлмэржэ һууна.

Теэд тэрэниие хадажа, силос болгон дараха саг хүрэжэ ерэбэ. Мүнөө үедэ тус полиие хоёр агрегат тойрожо, үндэрөөр ургаһан ногоое сабшажа байна. Комбайнернууд Цыренжап Юмжитов, Витя Дондоков гэгшэд машинануудаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглана. Тэдэнэй комбайнуудые шэрэһэн тракторнстнууд Жигжит Лыксыков, Дондок Жамбалов булад агтануудые заашье һаадгүйгөөр жолоодоно.

Сабшагдажа, жэжэхэн болотороо хэршэгдэһэн ногоое автомашинануудаар Улааха Аралай һаалиин фермын газаа абаашажа, шулуун ханатай нүхэн соо дарана. Аюша Патаев «С-80» тракторааараа нүхэн дотор адхагдаһан ногоо сүлөө забдагүй нягтаруулан дарана. Забһартаа машинын кузов дээрэһээ ногоо тросоор татажа унагаана.

Һүүлэй мэдээгээр Чисаанын совхозой Могсохоной 2-дохи отделенидэ 700 гаран тонно силос даргдаад байна. Силос даралганай эршэ үдэр ерэхэ бүри шангадана.

Ц. Д. ЦЫРМАЕВ.
Хориин үйлэдбэриин управлени.

—<>—

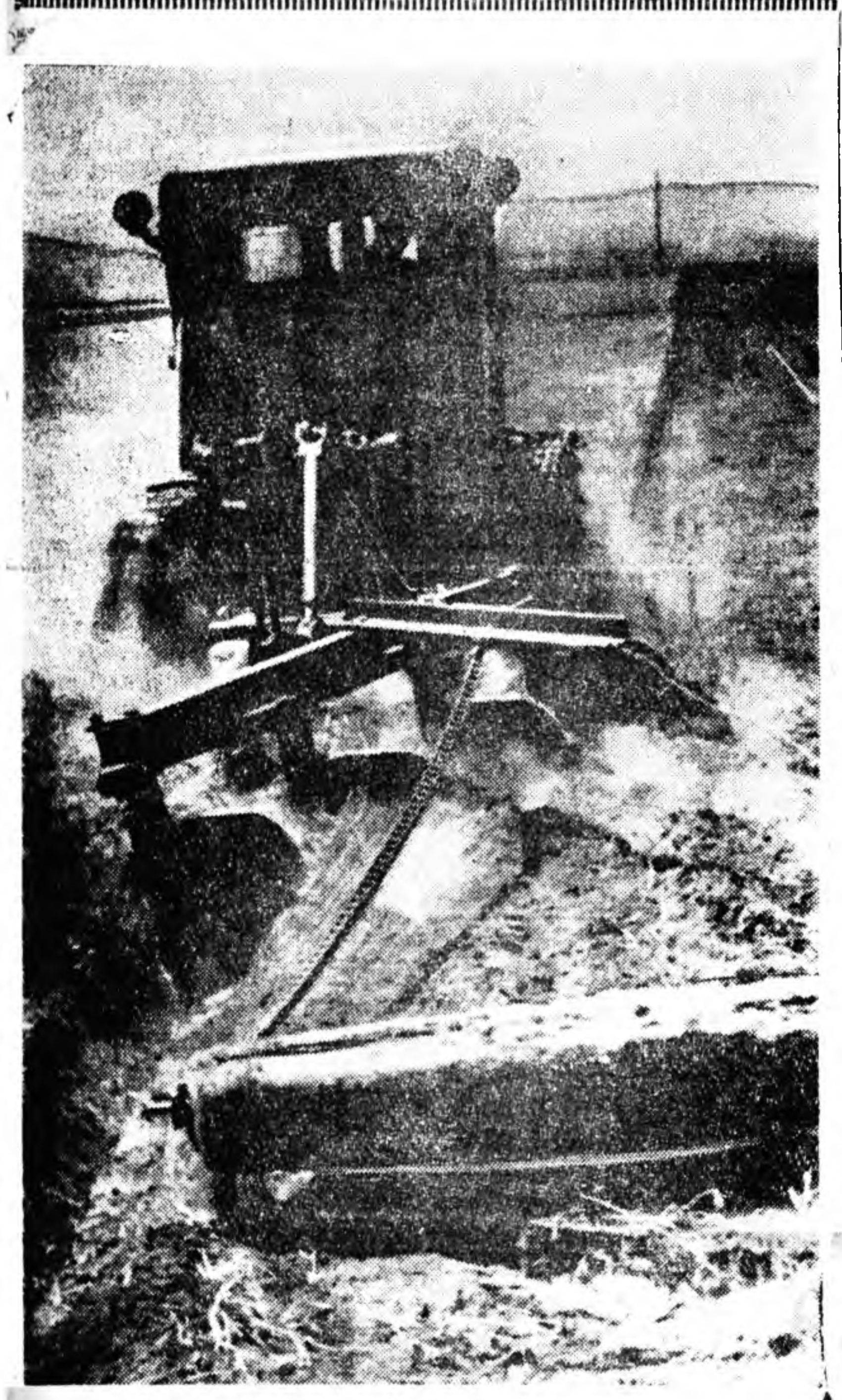

Онохойн совхоздо паар хоёртон хахалха хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Механизаторнууд энэ шухала хүдэлмэриие ороонһото ургамалнуудай хуряалгын эхилтэр дүүргэхээр шиидэнхэй.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Мүнөөдэр—түмэр замшадай Бүхэсоюзна һайндэр

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажалдаа эрхим амжалта туйлажа, һайндэрөө угтажа байһан Улаан-Үдын локомотивна депогой машинистнууд: (зүүн гарһаа) В. Т. Кузовлов, А. М. Баранов, Ф. Т. Пономарев, Б. А. Чирков, В. В. Ларинцев гэгшэд.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

МАНАЙ БАЯР

Өөрынгөө һайндэр—түмэр замшадай үдэрые би хорин нэгэдэхеэ тэмдэглэжэ байнаб.

Түмэр замай училищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлдэ 17 наһатайдаа Улаан-Үдын деподо ажаллажа эхилээ һэм. Ажал хэрэгээрээ суурхаһан машинистнууд Асеев, Ягодин, Березкин гэгшэд минии багша боложо, локомотивуудые жолоодохо хэрэгтэ һургаһан байна.

Түмэр замай транспорт хараа байса хубилжа, түргэнөөр хүгжэнэ. Ажаллажа эхилһэнһээ хойшо би, мүн минии нүхэд доодо захань таба дахин локомотивуудые һэлгэжэ, шэнэ машина жолоодожо һураха баатай болоһон байнабди. Һаяхан манай отделенидэ «ТЭ-3» маркын шэнэ тепловоз ашаглагдажа эхилэнхэй. Улаан-Үдын отделенидэ ашаа шэрэлгэ гол түлэб тепловозуудаар бэелүүлэгдэнэ.

Тиимэһээ училищида һуралсахадаа абаһан эрдэм мэргэжэлнай мүнөө бага болонхой. Урдань гурбан классай эрдэмтэй хүн машинист болоод ябадаг байбал, мүнөө училищиһаа байтагай техникум дүүргэхэ хэрэгтэй болоно бшуу. Манай машинистнуудшье энээниие һайса ойлгоно бшуу. Тэдэнэрнай эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ, техническэ талаараа хүсэд эрдэмтэй болонхойнууд гэжэ мэдэрхэдээ баярламаар.

Түмэр замай транспорт улам саашань хүгжөөхэ, ажал хэрэгынь нягтаар эрхилхэ шухала зорилго мүнөө үедэ бүхы түмэр замшадай үмэнэ табигданхай. Үсөөхэн локомотив, вагонуудаар ехэ ашаа шэрэжэ, тэдэнэй ашаглалгые дээшэлүүлхэ гээшэ бидэнэрэй нэрэ хүндын хэрэг болоно.

Мүнөөдэр түмэр замшадай Үдэр. Өөһэдынгөө һайндэрөөр хани нүхэдөө амаршалнаб!

Александр БАРАНОВ,
Улаан-Үдын локомотивна депогой тепловозой машинист.

ГОРОХ ТҮРҮҮ АРГААР ХУРЯАГДАХА

Кабанскынхидай жэшээ

ГОРОХ гээшэ эндэ ехэл хүндэтэй болоо. Ямаршье хүрьһэтэй газарта тарихадань жэл бүри һайнаар ургаад лэ байдаг. Орооһо ехээр үгэдэг. Ногоогоор хуряажа, силос дарахада хабатай. Һолоомониинышье амта шэмэтэй. Үшөө газарай хүрьһэнэй шанар һайжаруулдагынь бүришье һаа һонин. Мүнөөшье энэ харгын хоёр тээгүүр үргэлжэдөө нэмжыгшэ горохой һайнаар ургаһан гээшэнь! Бусайдажа хэбтэшэһэн томо томо бүүрсагуудтай горохой утань метрһээ үлүү болоно. Эдеэниинь томонууд, тобшын тухай гэмээр.

Горохой ашаг шэмын амта таниһан Кабанскын совхозой таряашад тэрэ ургамалай тарилгые жэл ерэхэ тума улам үргэдхэжэ байнхай. 1962 ондо 657 гектарта горох тарижа, гектар бүриһөөнь 15 центнер ороохо хуряагаа һэн. Нёдондо 1500 гектарта энэ ургамалай үрэһэ һуулгаа бэлэй. Гектар бүриһөөнь 13,7 центнер ороohон абтаа. Энэ хабар горохой тарилгые 2000 гектарта хүргэбэ. Ургасань эһоор һайн, 15—15 центнер горохой эрхим шанартай ороoһон лаб хуряагдаха байха гээд эндэхид мүнөө найдуулна.

— Мүнөө бидэ 3-дахи отделениин гаряалан дээрэ байна гээшэбди. Энэ отделени совхозой тариһан горохой хахадыень ургуулжа абана. Нёдондо 700 гектарта тариһан юм. Горох тандаг болоһонһоо хойшо паар хахалха, газараа хооһон байлгадаг ушарые эрид зайсуулжа шадаабди. Паар үгы болгоһондоо заашье хохидоогүй, харин абадаг ургасымнай хэмжээн бүри дээшэлээ бшуу,—гэжэ тус совхозой парткомой секретарь нүхэр Стрекаловский тэрэниие тойрошоод байһан хүнүүдтэ хөөрэжэ үгэнэ.

— Энээхэн участок 98 гектар юм,—гээд, нүхэр Стрекаловский хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.—Урдань энэ элһэн газарһаа гектар бүриһөөнь арай шамай 6—7 центнер шаниисэ абадаг бэлэйбди. Тиихэдээ паарладаг гурим тай байһамнай мэдээжэ. Нёдондо эндэһээ 18—18 центнер горохой ороoһо хуряагаа һэмди. Мүнөө эндэ шаниисэ ургажа һууна гээшэ ааб даа. Гектар бүриһөөнь 15 центнер ороohон абтаха бэшэ аал? Юун гэжэ һананат? —гээд, суглараашадта тэрэ хандана.

Нүхэр Стрекаловскиин хэлэһэн нэгэ жэшээ хадаа горох тариһан газарай хүрьһэнэй али зэргээр шанаржадаг байһые эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ. Нэгэ участогаа жэл бүри ашаглахаһаа гадна, ургасань нилээд дээшэлнэ бшуу. Саашаа ябахадаа горохой һүүлээр таригдаһан горохой ургаса мүн харанабди. Тобшолон хэлэхэдэ, кабанскынхид горох ургуулжа шададаг, заахашье участок амаруулжа, паарлажа байхаа болинхой. Иигэжэл газар баялигаа интенсификациин замаар эрхилдэг болоходо эхилээ гээшэ ха юм.

Эндэхидэй горох һайнаар ургуулдаг болоһониинь тон магтаалтай. Кабанскын таряашад ганса энээгээр тэмсэлээ хизаарлаагүй. Үндэр баян ургасаяа гээлтэ хоролтодо оруулангүй хуряажа абахын тула ехэ оролдолго гаргана. Горох хуряалга гээшэ ехэл түбэгтэй хүдэлмэри. Нэгэ, хоёр үдэрөөр хуряалга унжагайруулбал, адхаһан шэнгээр ороoһоёо гээжэ болохо бшуу. Тиимэһээ горох хуряалган дээрэ түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэжэ, ургасаяа заашье гээлтэдэ оруулхагүйн түлөө эндэхид мүнөө ехэхэн бэлэдхэл хэжэ байһан үетэй.

Тиигээдшье энэ талаар эндэхид зарим тэды дүй дүршэлтэй болонхой. Бусад ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ хэлэжэ үгэхэ, харуулха юумээр яһала баяншье. Эдэнэй өөһэдтөө нэбтэрүүлһэн аргануудынь халан абаха дуратайшуулшье нилээд олон. Сахынь хэлэхэдэ, горох тари-даггүй ажахы республика дотор одоо үгы шахуу болоо ха юм. Хэрбээ 1962 ондо колхоз, совхозуудай оройдоол 9100 гаран гектар горох тариһан байгаа һаа, нёдондо 24,2 мянган гектарта хүргэһэн бэлэй. Тиихэдэ мүнөө жэлдэ 43,9 мянга шахуу гектарта энэ үнэтэ ургамал таригдаад, хуряалгаха сагаа хүлеэшөөд һууна.

ИИХЭЛЭЭРЭЭ горох хуряалган дээрэ хэрэглэдэг кабанскынхидай дүй дүршэлтэй удха шанарынь улам дээшэлхэ зэргэтэй болоно. Тэндэхи механизаторнуудай онол аргануудтай танилсаха шухала. Тэрэл зорилгоор тус ажахын дэргэдэ горох хуряалгын талаар республиканска семинар зарлагдаһан. Тэндэ Кабанскын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон механизаторнуудһаа гадна, үйлэдбэриин бусад управленинүүдһээ олон түлөөлэгшэд байлсаба. Зүгөөр Яруунын, Баргажанай управленинүүдһээл нэгэшье хүнэй ерээгүйнь гомдолтой.

Эдэл сугларһан холо ойроһоо ерэһэн айлшадтаа һайнаар ургажа байһан горохоо харуулһан, тэрэнэй ашаг шэмын ехэ байһые жэшээ баримтануудаар тодорхойлон хөөрэжэ үгэһэн зэргэтэй. Тэрэнэй удаа гурбадахи отделениин түб һуурин болохо Колесово тосхоной баруун урдахи горох тариһан поли дээрэ бултадаа сугларба. Хуряалгын техникэтэй, тэрэниие яажа ашаглаха тухай хөөрэлдэхэ саг ерэбэ. Кабанскын үйлэдбэриин управлениин главна инженер нүхэр Юринский, Кабанскын совхозой главна инженер нүхэр Гущин гэгшэд тайлбарилга хэнэ.

Колхозой тракторист Василий Перевозников трактортаа «КЗН-2,1» гэжэ сабшагдаһан ногоо дары баал болгодог түхеэрэлгэтэй косилка хойноо үлгэнхэй, полиин хярхагта ерэжэ зогсоно. Удаашьегүй «сабша» гэһэн захиралта буужа, трактор урагшаа зүдхэжэ, косилкын хажуураар сабшагдаһан ногоон хюроодэ тодхогдоһон үзүүрэ годиилгуулһан һабаа түмэр дээрэ унана. Тиихэлээрэ тэрэнь мушхалаатай баал болоод, газар дээгүүр үетэн зурылдана.

Тэрэнэй удаа Петр Суханов тракторайнгаа урда тодхогдоһон хамтадаа зургаан метр утатай «КНУ-6,0» гэһэн гурбан хюрооһоо бүридэһэн косилкаар горох сабшажа эхилнэ. Сабшагдаһан ногоон газар дээрэ үргэлжэдөө унана. Иигэжэ сабшагдаһан ногоон түргөөр, нэгэ жэгдээр хатадаг зэргэтэй.

Иннокентий Сарин «СК-3» комбайнаа бэлдэбэ. Комбайнай хедерэйнь орондо навесной «ЖБА-3,5» гэжэ косилка табигданхай. Сабшагдаһан ногоониинь ябажа байһан полотно дээрэ унажа, комбайнай хажуу талада баал боложо хэбтэнэ! Энэ түхеэрэлгэ мүнөө түрүүшынхеэ туршагдажа байна.

Иимэ гурбан түхэлэй машинануудаар мүнөө жэлдэ горох сабшагдахань гээшэ. Нёдондо «КЗН-2,1» косилкаар нэгэ халаан соо адагынь 5 гектар, тиихэдэ «КНУ-6,0» косилкаар —8—10 гектар хүрэтэр таряа хададаг һэн. Ургаса һайнтай горохые «КНУ-6» косилкаар сабшахада һайн гэжэ эндэхид хөөрэлдэнэ. Тэрэниие хожомынь комбайнаар суглуулжа сохиходо хүнгэн байдаг.

Хатаһан таряае «СК-3» комбайнаар суглуулжа сохихо байна. Механизатор Александр Округин нёдондо нэн түрүүлэн комбайнайнгаа подборщигые хедерэйнь хэмжээтэйгээр урдэдхэһэн юм. Тиигэжэ «КНУ-6,0» косилкаар үргэлжэдэнь унагааһан горох суглуулан сохиһон бэлэй. Тиихэдэ үдэртөө 6-һаа дээшэ гектарай горох сохидог байгаа. Мүнөөшье нүхэр Округин комбайнаа саб байса бэлэдхэнхэй, өөрынгөө шалабариие семинарта хабаадагшадта харуулба.

Комбайнер Иннокентий Волков «СК-3» комбайндаа полотняно-планчита подборщик таарууулжа табяа. Тэрэгээр баал болгон сабшаһан горох суглуулжа сохиходо баһал таарамжатай. Гээлтэнь тон бага, газарта хэбтэһэн һолоомо дууһан суглуулжа абадаг түхеэрэлгэ. Зүгөөр тэрэниие худалдан абаха, таарууулан тодхоходо ехэ үнэтэй болоно гэжэ совхозой главна инженер нүхэр Гущин һонирхолтодто ойлгуулжа үгэнэ.

ГОРОХ хуряаха техникэ, онол аргануудые онсолотой хорхойтойгоор һонирхон хараһанайнгаа удаа Кабанск тосхоной баруун тээ, Селенгын һадаһанай эрьеэ, хуха зүлгэтэ талада бултаараа дахин сугларжа, энэ үнгэрһэн семинарайнгаа дүн гаргаба. Горох хадалые бүри ойрын үдэрнүүдтэ хадажа эхилхэ сагай ерээ байһан тулада хуряалгын бэлэдхэл шамдуу түргөөр түгэсхэжэ, заашье хожомдонгүй энэ хүдэлмэри эхилхэ гэжэ шиидэбэ.

Тус семинарта КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр Власов, Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министрэй орлогшо нүхэр Ловгань, «Сельхозтехникын» Буряадай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ нүхэр Антоненко гэгшэд хабаадалсаба.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай тусхай корр.

ТАСС-ай мэдээсэл

Замбуулин дайдые шэнжэлхэ талаар хүдэлмэриин программатай зохилдуулан, Советскэ Союзда зунай үедэ замбуулин соогуур ниидэхэ шэнэ түхэлэй ракетэнүүд туршагдаха байна.

Эдэ ракетэнүүд Номгон далайн районууд шадар табигдаха юм. Тиихэдээ иимэ координадуудай ёһоор табигдаха гэбэл:

1. Хойто широтагай 0 градус 37 минутаһаа баруун долготагай 165 градус 40 минута хүрэтэр;
2. Хойто широтагай 7 градус 15 минутаһаа баруун долготагай 172 градус 35 минута хүрэтэр.

Ракетэнүүдэй унаха райондо хэмжэдэг тусхай аппаратуратай Советскэ флодой суднанууд хэмжүүрнүүдые угэжэ байха.

Зунай туршалгын программа 1964 оной эсэс болотор бэелүүлэгдэхэ. Хойто широтагай 0 градус 37 минутын болон баруун долготагай 165 градус 40 минутын хоорондохи район энэ оной августын 4-һөө ноябриин 1 болотор хэрэглэгдэхэ. Харин хойто широтагай 7 градус 15 минутын, баруун долготагай 172 градус 35 минутын координадуудтай районууд энэ оной октябриин 1-һээ декабриин 30 болотор хэрэглэгдэхэ.

Аюулгүйе хангахын зорилгоор, дурсагдаһан район шадар, мүн агаартаашье нютагай сагай үдэрэй хоёрдохи хахадта—12 часһаа 24 час болотор суднанууд болон самолёдуудай ябахагүйе заажа үгэхыень тусхай органуудтаа мэдүүлхые Советскэ Союзай правительство Номгон далай дээрэ далайн ба агаарай зам хэрэглэдэг бусад оронуудай правительствануудые гуйна гэжэ ТАСС мэдүүлнэ.

Москваһаа мэдээсэнэ

Н. С. Хрущев Д. Рокфеллертэй уулзаба

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев энэ оной июлиин 31-дэ Кремль соо «Чейз мерхеттен бенк» гэдэг Америкын банкын президент Дэвид Рокфеллертэй уулзаба. Тэрэ басагантайгаа Совет ороной болон Америкын олон ниитын түлөөлэгшэдэй дүрбэдэхи уулзалгын болоходо СССР-тэ ерэһэн байгаа. Н. С. Хрущев Д. Рокфеллер хоёрой хоорондо бэе бэедээ һонирхолтой асуудалнуудаар үнэн сэхэ хөөрэлдөөн болоо. СССР США хоёрой хоорондо эб найрамдалай хэрэг бэхижүүлхэ, худалдаа наймаа хүгжөөхэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Дагомейн арадые амаршалба

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. И. Микоян Дагомейн республикын президент Суру-Миган Апити гэгшэдэ телеграмма эльгээжэ, республикын национальна һайндэр—бэеэ даанхай орон болоһоор дүрбэдэхи жэлэй ойтойнь дашарамдуулан, Дагомейн арадта үнэн зүрхэнһөө амаршалга хүргөө, үнэн һайниие хүсэбэ.

СССР Дагомей хоёрой хоорондохи хани харилсаан хоёр арадуудай аша туһада, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай аша туһада саашадаашье хүгжэжэ байха гэжэ этигэжэ байһанаа А. И. Микоян телеграмма соогоо тодорхойлно.

Бүхэроссин конкурс

«ПРИВОЛЬНЫЙ» совхоз, (Волгоградай область), июлиин 31. (ТАСС-ай корр.). «Привольный» совхоздо хони хайшалагшадай Бүхэроссин IV конкурс дүүрэбэ. Хайшашадай мэргэжэл һайжараа, хони хайшалалгын шанар дээшэлээ гэжэ конкурс харуулба. Ажалай бүтээсэ хэдэн дахин ехэ болоо.

Конкурс дээрэ Ставропольско хизаарай «Черкеский» совхозой хони хайшалагша Сафар Байрамкулов эрхим дүн харуулаа. Тэрэ хүдэлмэриин 7 часай туршада 182 хони хайшалжа, хонин бүридэ 2 минута 18 секунда гаргашалаа.

Эхэнэрнүүдэй дундаһаа Тансия Клышевич—Ставропольско хизаарай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хони хайшалагша илажа гараа. Тэрэ хүдэлмэриин 7 часай туршада 144 хони хайшалжа, дунда зэргээр нэгэ хонин бүридэ 2 минута 55 секунда гаргашалба.

Сафар Байрамкулов, Тансия Клышевичтэ хони түргөөр хайшалха талаар Россин Федерациин чемпионой нэрэ зэргэ олгогдобо. Тэдэнэр нэгэдэхи шатын дипломуудаар, мүнгөөр шагнагдаа.

РСФСР-эй хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ болон бэлэдхэхэ министерство Николай Холода, Томас Пфейдер гэгшэдые (хоюулаа Оренбургска областьһоо), Валентина Татаринцевае (Краснодарска хизаар), Зинаида Еременкые (Ростовско область) мүн лэ дипломуудаар, мүнгэн шангуудаар шагнаа.

Тэрэшэлэн Волгоградай, Астраханска, Челябинска, Ново-Сибирскэ областьнуудай, Алтайн хизаарай, Хальмагай, Башкирай, Буряадай автономно республикануудай бүлэг хони хайшалагшад конкурс дээрэ ажалай үндэр сэгнэлтэ абаа.

Арадай хинагшадай Бүхэсоюзна зүблөөн

КОТЛАС (Архангельска область), июлиин 30. (ТАСС-ай корр.)

Ороной целлюлозно-саарһанай промышленностиин предприятинууд болон барилганууд дээрэ хүдэлдэг партийна гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэгүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые халан абаха талаар Бүхэсоюзна зүблөөн мүнөөдэр Коряжмада дүүрэбэ. Зүблөөндэ целлюлозно-саарһанай 25 предприятинуудта, 27 шэнэ барилгануудай арадай хинагшад, партийна гүрэнэй хиналтын комитедэй, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, научно-шэнжэлэлгын институдуудай, областьнуудай организацинуудай түлөөлэгшэд байлсаба. Братска ой модоной промышленностиин районой, Котласка целлюлозно-саарһанай комбинадай «Котласбумстрой» трестын партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэгүүдэй түлөөлэгшэдэй элидхэлнүүд зүбшэн хэлсэгдэбэ. Ороной целлюлозно-саарһанай промышленностиие саашадань хүгжөөхэ талаар, химическэ предприятинуудай барилгые түргэдхэхэ талаар хэмжээнүүд мүн лэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Эхэ орондоо—200 миллион пүүд таряа

КПСС-эй ЦК-гай декабриин ба февралиин Пленумуудай шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, Волгоградска областиин хүдөө ажахынхид газар таряалангайнгаа үрэжэлые дээшэлүүлхын тула зогсоошогүй шангаар ажаллана. Үнгэрһэн хабарай нилээд гангадажа ерэйшье һаа, мүнөө эндэ таряанай үндэр баян ургаса ургуулагданхай. Эдэ үдэрнүүдтэ областиин полинууд дээрэ таряа хуряалга үргэн дэлисатайгаар эхилжэ, энэ харюусалгатай хүдэлмэри богони болзор соо дүүргэхын түлөө тэмсэл түлэг дундаа.

Арад зоной байдал һуудалые һайжаруулха тухай партиин, правительствын анхарал оролдолгодо областиин таряашад эршэтэ ажалаараа харюусана. Таряа хуряалгые богонихон болзор соо дүүргэхын тула социалис мүрысөөн хаа хаанагүй үргэнөөр дэлгэрнэ.

Волгоградай областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд шэнэ уялга баталан абаа. Тэрэ уялга соонь 1964 ондо 200 миллион пүүдһээ доошо бэшэ таряа Эхэ орондоо худалдаха гэжэ хэлэгдэнэ. Энэнь хараалагдаһан түсэбһөөнь 82,5 миллион пүүдээр ехэ болоно.

Областиин колхоз, совхозууд өөһэдыгөө һайн шанартай сортовой үрэһэ хүрэнгөөр хангаха, колхозникуудай ажалай түлөөһые һайнаар түлэхэ, ниитын мал болон шубуудта гүйсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ дүүрэн арга боломжотой.

Областиин полинууд дээрэ кукурузын, мүн тоһолиг ба бусад ургамалнуудай баян ургаса эдеэшэжэ байна. Эндэхи ажалшад туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарангүй, ерэхэ жэлэй баян ургаса абаха хэрэгтэ бэлэдхэл ябуулжа эхилээд, намарай паар хахална, намар таригдаха ургамалнуудай полинуудта утэгжүүлгэ оруулна.

(ТАСС).

ТҮРГЭНӨӨР, ҺААДГҮЙГӨӨР

МОНСОГОРШЬЕ ОРООҺО ГЭЭХЭГҮЙ

Баян ургаса—агротехникын хусэн

СОВХОЗОЙМНАЙ тарялан дээрэ ороеһо тарянанай, горохой, кукурузын, бусад ургамалнуудай баян ургаса эдеэшэжэ байна. Энэмнай гансахан лэ энэ жэлэй байгаалиин зохид уларилһаа болоо гэжэ хэлэхээр бэшэ. Юуб гэхэдэ, байгша ондо совхозой механизаторнууд КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, хабарай тарилгые, ургасын хойноһоо харууһалха хүдэлмэриие эрхим болзорто, һайн шанартайгаар хэһэн. Хүнүүдэй ажалай түлөөһэн имагтал хүдэлмэриин шанар, ургасын гараса хаража тогтоогдоһон байгаа. Эртын орооһото ургамалнууд гол түлэб хүдэлмэриин 15 үдэртэ таригдажа дүүргэгдэһэн.

Хабарай тарилгын үедэ машина техникээ һаадгүйгөөр хүдэлгэхэдэмнай техническэ харууһалга хэдэг бүлэгүүд ехэхэн үүргэ дүүргэв. Хэрбээ урдань механизаторнууд өөһэдөө орёо техническэ харууһа хэхэдээ трактораа 2—3 үдэр зогсоодог байбал, мүнөө техническэ бүлэгэйхид тэрэнииень хахад үдэр соо хэжэрхидэг.

Байгша ондо хахадһаа сэхэнхи тарияламнай хабар, намарай паар дээрэ таригдаа һэн. Намарай эртын, хабарай паар дээрэ ургаса бүри һайнаар гаранхай.

Тэрэшэлэн тарилгын урда тээ, тариһан хойноо газараа араатай катогоор нягтаруулан даража үгэһэмнай илангаяа һайн байба. Хабар хахалагдаһан газараа бүхыдэнь тооной иимэ катогоор нягтаруулаа һэмди. Иимэ агротехникэ хэрэглэһэн газарта ороо һо тараан жэгдэ һайнаар гараа бшуу.

Кукурузын тарилгада гектарай 50 тонно хүртэхөөр наг шэбхэ гаргагдаһан. Кукурузашан нүхэр Иванов 100 гектар дээрээ 5200 тонно шэбхэ тараагаа һэн. Мүнөө ургасадаа гектарай 80 килограмм минеральна үтэгжүүлгэ оруулба. Бүхыдөө энэ жэл тараалан дээрэ 17 мянган тонно наг шэбхэ гаргагдаһан.

Эртын ороеһото ургамалнуудай 85 процентнь нарин зүрүүдтайгаар таригдаа. 2400 гектар дээрэ гахэ гү, али гол түлэб сортовой үрэһэ абаха газарта самолёдоор хоро сасажа, буртаг ногооень усадхаһан байнабди. Кукурузын гарахаһаа урид, гаража байха үедэнь борнойлоо һэмди.

Үрэһэ хүрэнгэмнай энэ жэлдэ яһала һайн байһан. Ургаха хүсэнэйнгөө талаар 90 процентһээ доошо шанартай үрэһэн хэрэглэгдээгүй. Тиихэдээ шэниисэ, хара тарянай үрэһэн бүхыдөө 3-дахи, 2-дохи классай байһан байна. Шэниисэ гол түлэб «ононойская-4» сортын үрэһөөр таригдаа.

Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, энэ жэлдэ гаража байһан баян ургасамнай агротехникэ наринаар баримталһанай, шэнэ, түрүү арга дүршэл хэрэглэһэнэй, механизаторнуудай ажалдаа эзэн ёһоор хандаһанай ашa гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Шэниисэ, хара тарягаа 5 үдэртэ хадаад, 5 үдэртэ хуряажа абахаар хараалнабди

ИИГЭЖЭ 2—3 жэлэй урда тээ хэлээ һаа, үнэншэхэ хүн манай эндэ байхашьегүй һэн. Теэд мүнөөмнай юумэн ондоохон болоо бшуу.

Манай совхоз энэ жэлдэ таряа хуряалгын шэнэ техникэ элбэгээр абаһан байна. Хэрбээ нёдондо бүтээсэ ехэтэй «ЖВН-10» түхэлэй 2 жаткатай байбал, мүнөө жэлдэ тиимэ 22 жаткатай болообди. Эдэ үдэрнүүдтэ үшөө тиимэ 4 жатка абтаха. Тиигэжэ энэ жэлэй таряа хуряалгада «ЖВН-10» түхэлэй 26, «ЖВН-6»—8, «ЖР-4,9»—6, «ЖБ-4,6»—2 жатка хүдэлхэ юм.

«ЖВН-10» жатка нэгэ ябахадаа 10 метр үргэнөөр хададаг гээшэ. Энэ жатка манай Борьёогой талада хэрэглэхэдэ угаа зохид байһанаа үнгэрэгшэ жэлдэ харуулаа һэн. Манай эрхим механизатор Кирилл Сергеевич Зайцев «ЖВН-10» жаткаар 1170 гектар сабшаад, 290 га баал комбайнаар суглуулан сохёо һэн. Энэ жаткаар механизатор Зайцев сүүдхэдээ 70—80 гектар таряа амяарлан хададаг байһан. Мүн механизатор Афанасий Леонов энэ жаткаар 1130 гектар хадаһан.

Үргэн абасатай энэ жатка «СК-3» комбайнда тодхогдодог, баалынь дундуураа хаягдадаг. Энэ ушарта тарянай хоолоо гурба хэрээһэлжэ баалда унадаг. Тиимэһээ баалынь ямаршье бороотой жэлдэ газарта нялдаха, дороһоо ургаха гэжэ байхагүй.

Энэ жаткын һайн талань үшөө юун бэ гэхэдэ, тэрэ тарянай ургасые харалсажа, баалыень үргэн, наринаар хаяха оньһотой юм. Хэрбээ тарянай үдхэнөөр, үндэрөөр ургаһан байбалнь, баал үргэнөөр хаюулхаар тааруулагдадаг.

Иимэ үргэнөөр хадагдаһан тарянай баал суглуулан сохиходо ажалай бүтээсэ баһал хоёр дахин дээшэлжэ үгэдэг юм. «ЖВН-10» жаткын баал суглуулан сохиходо «СК-3» комбайнаар үдэртөө 40—45 гектар амарханаар хуряагдадаг.

Тиимэһээ энэ жэлдэ хуряалга дээрээ үргэн абасатай шэнэ техникэ олоор хэрэглэжэ, тарягаа эгээн богони болзорто хуряажа абаха аргатай болюгдоо гээшэ. Уридшалан хараалагдаһан түсэбэй ёһоор, 7547 гектар шэниисэ, 2389 га хара тараан бүхыдөө амяарлан хуряагдаха юм. Бүтээсэ ехэтэй жаткануд дээрэ хүдэлхөөр табигдаһан хүнүүдэй шадабари, тэдэнэрэй абаһан социалис уялгануудыень харалсажа, үдэртөө заабол 2 мянган гектар таряа хадаха гэһэн түсэб табигдаа. Тиигэжэ бүхы 9936 гектар тарягаа хүдэлмэриин 5 үдэртэ баал болгохоор хараалагдана.

Амяарлан хуряалгые амжалтатайгаар үнгэргэхын тула хадаһан баалаа удаан хэбтүүлэнгүй, түргэнөөр хуряажа абаха хэрэгтэй. Хайшан гэбэл баал түргэнөөр хуряагдахаб? Нэгэдэхеэр, тарягаа эгээн зохид болзорто амяарлан хадаха шухала. Биднэр энэ жэлдэ бүтээсэ ехэтэй техникэтэй болоһон хадаа тарягаа хүсэд эдеэшүүлжэ, ехээр хатаажархингүй сабшажа захалхабди. Тиихэдээ бороогүй байха сагые харалсажа, хуряалгадаа орохообди.

Бии байгаа техникээ һайнаар ашаглажа шадабал, үдэртөө хоёр мянган гектарай баал суглуулан сохихо хүсэтэйбди. Баал суглуулгада 36 «СК-3» комбайн, 9 «С-6» комбайн табигдаха юм.

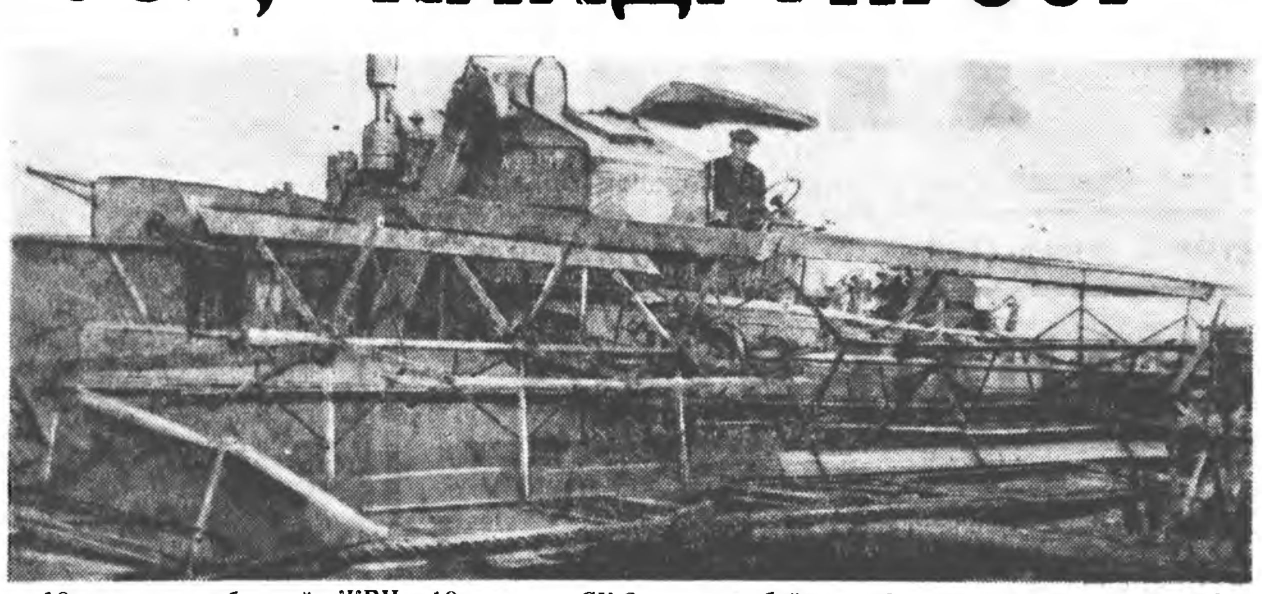

10 метр үргэн абасатай «ЖВН-10» жатка «СК-3» комбайнда хабсаргагдажа, хуряалгада бэлэн болгогдожо байна.

А. БОРИСОВАЙ фото.

Ажалаа наринаар эмхидхэхэ зорилгоор

ЭРТЫН ороеһо таряа хадалга хуряалга хоёроо хүдэлмэриин арбан үдэртэ үнгэргэхын тула бүхы ажалаа нарин нягтаар эмхидхэхэ хэрэгтэй ха юм. Энэ ушарта биднэр Ставрополиин хизаарай механизаторнуудай, мүн манай республикын Охин-Булагай совхозойхидой дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэбди.

Үргэн абасатай жаткануудые хэрэглэхэ талаар нёдондонойнгоо дүй дүршэл дээрэһээ харахадамнай, тарянай поли уридшалан бэлдэхэ, 60—70 гектараар загуун гаргаха.

Тиихэдээ загуун сэхээр татахын тула полиин захаһаа адляар хэмжэжэ, тэмдэг хадхадаг заншалтайбди. Тэрэ тэмдэгые харалсажа, комбайнер загуун гаргадаг.

Тарягаа загуунай хоёр захаарнь хадахада хожомоо суглуулан сохиходо, һолоомо нэгэ жэгдээр хаяхада зохид байдаг. Тиимэһээ биднэр энэ жэлдэ тарягаа имагтал зэргэлээ баал болгон хадахабди.

60—70 гектарай загуунда «ЖВН-10» түхэлэй хоёр жатка табихадал зохид гэжэ нёдондо харагдаһан. Энээнһээ олон болоходоо бэе бэедээ тойбо һаад татаха, мүн ганса нэгээрээ хүдэлхэдэ таагүй шэнги байгаа һэн.

Ургасынгаа гарасаар хараад үзэхэдэ, эгээн түрүүлэн Сагаан хүтэл гэжэ газарта амяарлан хадалга эхилхээр байна. Эндэмнай 3600 гектар таряан ургана. Хэрбээ эндэхи тарянай жэгдээр эдеэшээд байбал, олонхи жаткануудаа зэргэ табиха гэжэ хэлсэнхэйбди. Удаань 2-дохи фермэдэ эльгээгдэхэ юм.

Хуряалгын машинануудые һаадгүйгөөр хүдэлгэхын түлөө

УРГАСА ХУРЯАЛГА дээрээ үргэн абасатай жаткануудые хүдэлгэхэ байһанаа уридшалан хараалжа, үнгэрэгшэ хабартаа бүхы полинуудтаа араатай каток ябуулжа, нюрууень жэгдэлһэн байнабди. Энэ хадаа хуряалгын техникые хурданаар ябуулхада мүн лэ урагшатай байха бшуу.

Жатка, комбайнуудай, тракторнуудай хойноһоо техническэ харууһа түргэнөөр, һайн шанартайгаар хэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Тиимэһээ хабарай тарилгын үедэ хүдэлһэндөөл адли техническэ харууһа хэхэ тусхай гурбан бүлэг механизаторнууд табигдаха юм. Бүлэг бүхэндэ 3 хүн ороно. Тэдэнэр «ДШС-16» түхэлэй 3 трактор дээрэ шухала хэрэгтэй инструментнүүдтэй, һэлгэхэ частьнуудтай, абарга гэхэ мэтэ түхеэрэлгэнүүдтэй байха.

Баал суглуулан сохихо хүдэлмэриие һаадгүйгөөр ябуулхын тула комбайнһаа гараһан таряае түргөөр зөөхэ, тоог дээрэ тэрэниие удаан хэбтүүлэнгүй сэбэрлэхэ шухала болоно. Комбайнһаа гараһан таряа зөөхэ автомашинанууд совхоздомнай орой байхагүй. Совхоздо бии байгаа автомашинанууд силос даралгадаа арай шамай хүрэхэ юм. Тиимэһээ комбайнһаа таряа зөөхэ, мүн тэрэниие бэлэдхэлэй пунктда абаашахада 100 гаран автомашина хэрэгтэй болохо.

Эдэ үдэрнүүдтэ тоог дээрэхи хүдэлмэриие оньһожоруулха түхеэрэлгэнүүд тодхогдожо байнхай. Жэшээнь, совхозой центртэхи тоог дээрэ орооһон нэгэ захаһаа нүгөөдэ таладань гаратараа хүнэй гар хүргэгдэнгүйгөөр, машинаар сэбэрлэгдээд гарахаар бэлдэгдэнэ. Эндэ комбайнһаа ерэһэн таряа хэжэ абаха, сэбэрлэгдэһэниинь эюулхэ 2 ехэ бункер түхеэрэгдэнэ. Тиигэжэ таряа бүүлгаха, ашаха хүдэлмэри оньһожоруулагдахань. Орооһо сэбэрлэхэ бүтээсэ ехэтэй «ОВ-20» түхэлэй 2 машина тодхогдонхой.

Хараалһан энэ түсэбөө амжалтатайгаар бэелүүлхын тула совхозой дирекци, парткомой гэшүүд тракторно-таряан ажалай бригада бүхэндэ саг үргэлжэ байжа, хуряалгын хүдэлмэри эмхидхэхэдэнь бригадирнуудта туһалха юм.

И. ЗАЙЦЕВ.
Борьёогой совхозой главна агроном.

«ЖВН-10» жатка дээрэ хүдэлхэеэ байһан комбайнернууд (зүүн гарһаа): К. Г. Григорьев, В. А. Протасов, Ю. Г. Чернояров, Г. Г. Саттаров.

Удинск тосхоной ажабайдалһаа

Нэмжээхэн нютаг даа Үдын гол. Нюдэ алдама энэ уужам талые дэрлэн, олохон лэ ажахынууд, тосхон, һууринууд жэрылдэнэ. Тэдэнэй нэгэн Удинск тосхон тухай нэгэ хэдэн үгэ хэлэлтэй болоно.

ХАРААД ОРХИХОДО...

Үдын совхоздо олон тосхон һууринууд бии юм лаб даа. Санномысск, Тарбагатай, Дээдэ-Тальцы, Баруун-Хасууртай, Доодо-Гол Баян-Гол, һүүлэй һүүлдэ Удинск тосхон, совхозой түб. Энэ тосхондомнай ажаһуудал ямар гээшэб! Совхозой хүдэлмэришэд һүүлэй жэлнүүдтэ өөһэдтөө шэнэ гэрнүүдые олоор бариһан. Үдын сельсоведэй (түрүүлэгшэнь Александр Игнатьевич Лосев) дэргэдэхи эхэнэрнүүдэй соведэй хүсөөр мододшье һуулгагдаһан, гэр байранuудта ариг сэбэрые сахилгашье яһалал ябуулагдаа. Совхозой клуб гэжэ нэрэтэй томо гэгшын гэр байха, хүдөөгэй библиотекэ хоёр дабхар гэрэй дээдэхи дабхартань дарайха. Хэдэн магазинууд һубариха, хүдөөгэй универмаг эд бараагаа дэлгэхэ, столово—эдеэгээр угтаха. Хараад лэ орхиходо бүлтэ һайн, нюдэндэ торохо дутуу дунданууд үгы шэнги.

Үнэн дээрээ... Удинск тосхоной ажабайдалһаа хэдэн тобшолол хэе.

СОЁЛОЙМНАЙ ГУЛАМТА ЗАЛИРАНХАЙ

Совхозой клуб соо ороод орхиходо ямар һаруул зохид гээшэб даа. Ханануудаарнь зураг, плакат, лозунгнуудшье бии. Ендэрыньшье яһала гоёор шэмэглэгдэнхэй. Эндэл соёлой ёһотой хүдэлмэри наяржа, уран һайханай бүлгэмэйхидэй хонгёо хоолой, ирагуу хүгжэм зэдэлжэл байлтай гэжэ һанамаар. Теэд хогоосон...

—Уран һайханай бүлгэм юундэ эмхидхэнэгүйбта?—гэһэн асуудалда тус тосхоной клубые даагша Галина Тетерина иигэжэ харюусаба:

—Юу хэлээ гээшэбта? Тээсгэн Буряадай комсомолой душэн жэлэй ойе угталганда бидэшни концерт табяа зон гүбди.

Удинск тосхондо залуушуул олон. Уран һайханай бүлгэм эмхидхээ һаа, хори-гушан хүн сугларжа, баян репертуартай концерт табижа шадаха. Харин тээсгэн суглуулһан хүнүүдыньшье хоёр гурбан дуу дуулаа нэрэтэй һэн. Нэгэшье хатар, бэшэшье һайн, һонин номернууд үгы байгаа. Баянист үгыбди гэжэ шалтаад, уран һайханай бүлгэм эмхидхэхэ талаар клубайхид юушье хэнэгүй. Клубай совет гэжэ таба, зургаан хүн бии аад, гансал саарһан дээрэ нэрэтэй, хэһэншье ажал гэжэ хургаар заама юумэ үгы.

—Би һаяар амаралтада гарахам. Шэнэ даагша ороо һаа, уран һайханай бүлгэм эмхидхэхэ юм лаб даа,—гээд клубые даагша Галина Тетерина һанаагаа амаруулна.

Клубуудай бүхэсоюзна харалга тухай эндэхид хэлсэхэһээ байха мэдэнэшьегүй. Клубай дэргэдэ агитбригада эмхидхэгдэнэгүй. Мүнөө үбһэ хуряалгын халуун хаһада үбһэшэдэй отогто нэгэшье лектор, библиотекарь ошоогүй. Баруун-Хасууртайн фермын хонишон Ринчин Холхонович Доржиев иигэжэ хэлэнэ.

—Клубай хүдэлмэрилэгшэдые харахаһаа байха нэрыень ёһоор мэдэхэгүйбди. Нэгэшье концерт харуулаагүй, лекци, хөөрэлдөө үнгэргэхэ гээшэмнайшье үгы даа.

Удинск тосхонойхид гансал кинодо ябаха һайтан.

Харин клубнай энээгээрээ ажалаа хизаарлана. Үдэшэндөө үйтэйшэг болошоно, хэхэ ажалаа оложо ядаһан залуушуул архи ууна. Сельсоведэй түрүүлэгшэ нүхэр Лосев, милициин хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Сизов архиншадайл «хэрэг» хараха ажалтай.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

КОМБАЙНУУД УДАА ДАРААЛАН ЗАҺАБАРИЛАГДАНА

—Гурба хахад часай үнгэрхэдэ, нэгэ комбайн заһабариһаа гарана. Манай инженернүүд машинануудые заһабарилгын иимэ арга онол зохёожо, шэнэ газарай ажахынуудта дурадхаа, — гэжэ машинно-тракторна паркын (ГОСНИТИ) заһабариин ба ашаглалгын Бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлэлгын институдай шэнэ газарай филиалай директор Павел Иванович Кузьмин хэлэнэ. — Энэ арга хадаа нээлтэ бэшэ, харин оньһото техникэ заһабарилха талаар шэнэ газарай эрхим түрүү ажахынуудай дүй дүршэлые научнаар хамтаруулан согсолол хэлгын үрэ дүн болоно. Түхэреэн жэлэй туршада комбайнуудтаа заһабари хэжэ шадахагүй, заһабарилгын багахан мастерскойнуудтай ажахынуудта манай арга онол таарамжатай байна.

Алексеевскэ үйлэдбэриин захиргаанай «Урюпинский» совхоздо туршалга хээбди. Мүнөө эндэ иимэ система нэбтэрүүлэгдэнхэй. Манай инженернүүд, шэнэ арга онолой авторнууд заһабариин хүдэлмэринүүдые хүтэлбэрилнэ.

Бидэ энэ ажахыгаар ябабабди. Заһабарилгын мастерскойн урда тээ самоходно комбайнууд табигданхай. Тэдэ жаткануудаараа досоо тээшээ харуулагдаад, дүхэриглэн табигданхай байна. Комбайнуудай задалагдаһан дээрэһээ дутуу дунданuудынь, эбдэрхэйнүүдынь элеэр харагдана. Дүхэриглэн табигдаһан машинанууд хойно хойноһоо задалагдадаг, заһабарилагдадаг, хабсаргагдадаг юм. Комбайн бүхэндэ автокран дүтэлөөд, ямар нэгэ деталиинь абаха гү, али двигателиинь һуулгажа шадаха байна. Хүдэлмэриин нүүдэл постнууд дүхэригэй досоо талаар байрланхай. Эндэ электрээр, газаар гагналгын аппарадууд табигданхай. Машинануудые иигэжэ табяад, хойно хойноһоонь заһабарилхада ехэл түргэн, таатай зохид байна.

Имагтал двигательнүүд, дамжуулгын коробконууд, гидронасоснууд мастерскойдо заһабарилагдана. Харин бэшэ детальнуудынь байра дээрээ заһагдана. Орой хамта хүдэлмэриин 14 постнууд бии. Ажал хүдэлмэри хойно хойноһоо түргөөр хэгдэнэ.

Бидэ хабсаржа байгшадта ошообди. Тэдэмнай дүй дүршэлтэй, мэргэжэл шадабаритай комбайнернууд һэн. Тэдэнэй бүшуу түргэн хүдэлсэһөө энэ тэрэ детальнуудынь, узелнуудынь өөһэдөө байрадаа табигдажа байһан шэнгеэр һанагдана. Урда жэлнүүдтэ И. Стецина, Н. Онучко гэгшэд бусадай туһаламжагүйгөөр өөһэдөө заһабари хэдэг байгаа. Байгша ондо хабарай тарилгын дүүрэһэнэй һүүлээр И. Стецина «СК-3» гэжэ комбайнаа заһабари хэхэеэ мастерскойдо асарһан байгаа. Хоёр үдэрэй туршада задалаад, мүн лэ хоёр үдэр соо узелнуудыень заһабари хэхээр бэлдэбэ.

— Эгээл энэ үедэ ГОСНИТИ-гэй инженернүүд манайда ерээ һэн, — гэжэ И. Стецина хөөрэнэ. — Тиин тэдэнэр заһабарилгын энэ арга дурадхаа. Би түрүүшээр һэжэглээшье һэм. Теэд түргөөр, һайн шанартайгаар заһабариин хэгдэхэ байһанда мүнөө этигээб.

—Заһабари һайнаар хэгдэнэ,—гэжэ Н. Онучко нэмэбэ.—Жэшээлхэдэ, бидэ хэзээдэшье барабануудаа заһабарилдаггүй байгаабди. Ушарынь юуб гэхэдэ, хайшаншье гэжэ заһабарилхаяа ойлгодоггүй һэмди. Харин мүнөө тусгаар түхеэрэлгэ дээрэ заһабарилагдана. Үгышье гэбэл, жаткын гажанхайе жэшээ болгон абажа харая. Ямар ушарһаа гажаһыень, тэрэниие хайшан гэжэ усадхахые ойлгодоггүй һэмди. Хаа-яа алхаар сохижо тэгшэлдэгшье ушар гараха. Теэд үнэндөө эгээлэй юрын юумэнһээ болодог байшоо — налуу камерануудай ехээр дорьбоһонһоо болодог байгаа.

Двигатель дууһыень задалангүй заһабари хэлгын ашаар ажал хүдэлмэри түргэдхэгдэнэ. Ленинградай эрдэмтэд энэ арга онол дурадхаһан байгаа. Тиин ГОСНИТИ-гэй шэнэ газарай филиал тэрэниие наринжуулан һайжаруулаа. Тэрэ шэнэ газарта түрүүшынхеэ ашаглагдана.

— Комбайнай двигателиие задалангүйгөөр техническэ шалгалта хэлгэ жэл бүри хизаар дотор миллионһоо үлүүтэй түхэригэй арьбалалта хэхэ байна гэжэ багсаан тоолообди, — гээд ГОСНИТИ-гэй туршалга хэлгын бүлэглэлэй хүтэлбэрилэгшэ Ю. Ярушин хэлэнэ. Тиихэдэ комбайнуудай двигательнүүд бүри удаан саг соо ашаглагдаха юм.

В. ПАРХОМЕНКО,
ТАСС-ай корр.

Целиноград.

Совет парламентын шиидхэбэри бэелүүлэн

КОЛХОЗОЙ ГЭШҮҮДЭЙ ПЕНСИ, ТЭДХЭМЖЭ ТУХАЙ

«Арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй IV сесси дээрэ хэһэн элидхэл соогоо КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Эхэ оронойнгоо экономическа, культурна хүгжэлтын, арад зоной һуудал байдалай һайжарһанай зарим дүнгүүдые харуулһан байна. Тэдэ тоонуудые хараад үзэхэдэ, манай орон, манай общество партиин табиһан Программаар, Ленинэй хараа шугамаар урагшаа амжалтатайгаар дабшажа ябана гэжэ тодорно. Манай промышленность США-гайхида орбол һураггүй түргэнөөр хүгжэнэ. Тиимэһээ США-е хүсөөд, ахижа гараха байһамнай лабтай. Хүдөө ажахымнайшье бараг һайнаар дэбжэжэ ябана. Национальна доход най жэлһээ жэлдэ нэмэжэ, тэрээгээр дамжан, ажалшадай бодото салин хүлһэн дээшэлнэ. Ниитын фондууд ургана. Мүн промышленна, эдеэ хоолой, эд бараануудые улад зоной улам ехээр худалдан абадаг болоһон ушар тэдэнэй байдалай һайжаржа байһанай шэнжэ тэмдэг мүн.

Гэр байрын барилга дэлисэ ехэтэйгээр хэгдэнэ. һүүлэй арбан жэлэй турша соо оронойнай хүн зоной хахадынь шахуу шэнэ байрада оронхой. Гансахан Буряадай республика дотор һүүлэй табан жэлэй турша соо 508 мянган, 1964 оной түрүүшын хахадта—44,5 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра ашаглалгада үгтөө.

Мүнөө үедэ ажалшадай һуудал байдал дам саашадань һайжаруулха хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые Советскэ правительство бэелүүлжэ эхилбэ.

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет колхозуудай гэшүүдэй пенси болон тэдхэмжэ тухай асуудал СССР-эй Верховно Соведэй IV сессиин үзэмжэдэ табиһан байгаа.

Манай оронoй социальна тэдхэмжын политика капиталис оронуудайхитай жэшэлхээр бэшэ юм. Капиталис гүрэнүүдтэ ажалшадай социальна эрхэ али болохоор хизаарлагдадаг, хаһагдадаг. Харин тиихэдэ манай орон доторхи социальна тэдхэмжын политика хүн тухай анхарал оролдолгоор нэбтэрэнхэй.

Материальна һайн байдалнай социалис гүрэнэй бүхы хүсэ шадалаар, тэрэнэй экономикын саг үргэлжын ургалтаар, бүхы арадай шэн зоригто ажалаар хангагдадаг ха юм.

Манай орон дотор коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ баатар хүдэлмэришэн ангитай хамта, манай алдарта интеллигенцитэй хамта хүдөөгэй ажалшад эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Шэнэ түхэлэй таряашаниие манай парти хүмүүжүүлһэн, баатар хэрэгүүдтэ зоригжуулһан байна.

Нүхэр Н. С. Хрущев сесси дээрэ элидхэл хэхэ зуураа, хүдөөгэй гайхамшагта ажалшадай, колхозно болон совхозно үйлэдбэриин түрүүшүүлые нэрлэһэн байна.

Манай Буряад оронойшье олон тоото хүнүүд үргэн гараа. Үнэгэтэйн алдарта хартаабханшан Лукерья Прохоровна Шурыгина, Бэлэнэй полинуудай үнтэр ургасын мастер Серниол Кириллович Киселев, Сэлэнгын солото һаалишан, тугалшан Долгоржап Бальжиевна Эрдынеева болон бусад олошуулые, үгышье һаа, колхозно хүдөөндэ үнинһөө хойшо хабаадаһан ударидагшад Трофим Дорофеевич Сычев, Дагба Доржиевич Очиров, Гомбо Бобоолоевич Цыденов болон бусадые нэрлэмээр.

Нүхэр Н. С. Хрущев Верховно Соведэй үндэр дээдэ трибуна дээрэһээ элэ мэтын хүндэтэ нүхэдтэ парти болон правительствын зүгһөө, манай арадай зүгһөө баяр хүргэһэн байна.

Совет хүнүүдэй баатар ажалаар обществымнай баялиг нэмэнэ, тиигэжэ ажалша бүхэнэй хэрэглэхэ хубитань ехэ болоно.

—Хүн бүриһөө шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ ажалайнь зэргээр гэһэн гурэм хадаа материальна баялиг байгуулха хүсэтэ арга мүн. Тиимэһээ совет хүнүүд һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаа һаая, обществомнай баян болохо, тэрээгээр дамжан, —ооһэдоошье һайн һууха бди гэжэ мэдэдэг.

Гүрэнэй промышленна предприятинуудай, барилганuудай, совхозуудай, эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшад предприятинуудай олзо доходуудһаа ороһон хубита мүнгэнһөө пенси болон тэдхэмжэ абадаг байха юм. Колхознигууд кооперативна ажахынуудай гэшүүд байһан тула, даа колхозуудай олзо доходой зарим хубиһаа байгуулагдадаг пенсионно фондһоо пенси абадаг ха юм.

Мүнөө үедэ пенсионно тэдхэмжэ колхозуудта яажа табигдаһан байнаб гэбэл, һайнаар ажалладаг, шадалтай баян колхозууд пенсионно фондо горитойхон мүнгэ зөөри таһалдаг. Тиимэ колхозууд манайшье Буряадай республика дотор байха. Тэдэнэй нэгэниинь, Хяагтын аймагай Карл Марксын, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ болон бусад зарим колхозууд ороно.

Пенси тухай асуудал шиидхэхэ зуураа, колхозууд болбол пенсионно фондо таһалха хубита тухай, пенсиин хэмжээн тухай, мүн хэды наһатайдаа, хэды шэнээн стажтай болоходоо пенсидэ гараха тухай асуудалнуудые ондо ондоогоор шиидхэһэн байдаг. Зарим колхозуудай гэшүүд—ехээр, зариманайнь—багаар пенси абадаг, зарим нэгэнүүдэйхинь оройдоошье абадаггүй байна.

Тиимэ дээрэһээ колхознигуудые пенсеэр хангаха хэрэгые гуримтай, бата үндэһэ һууритай болгохо, һайнаар ажаллажа ябаһан колхозник бүхэнэй үтэлхэдөө һара бүхэндэ пенси заабол абадаг болохо тиимэ гурим тогтоохо саг ерээ гэжэ партиин ЦК, правительство тоолоно. Тиихэдээ пенсиин хэмжээнь колхозуудай шадалые пенси абаха бологшодой колхоздо урдань хэр оролдосотойгоор ажаллажа ябаһыень харалсажа тогтоогдохо болоно.

Манай гүрэн колхознигуудай пенси тухай асуудал мүнөө шиидхэхэеэ байһандаал урдань шиидхэжэ шадахагүй байгаа. Яахадааб гэхэдэ, хэдэхэн жэлэй урда тээ олохон колхозуудай гэшүүдтэе пенси түлэхэһөө байтагай, харин салин хүлһыень арайхан гэжэ түлэдэг байгаа бшуу.

Мүнөө колхознигууд үтэлхэдөө, үбдэхэдөө, тэжээхэ хүнэйнгөө наһа барахада пенси абаха, мүн элдэб янзын тэдхэмжэ абаха аргатай болобо.

Колхозуудай олзоһоо ороһон, мүн гүрэнэй бюджедэй жэл бүриин һомолгонуудые эблүүлэн, колхознигуудые социальна талаар хангаха бүхэсоюзна фонд байгуулха гэжэ хараалагдана.

Центральна Статистическэ управлениин мэдээгээр, 6,5 миллион тухай колхознигууд пенси абаха болоно. Уридшалан тоолоод үзэхэдэ, тэдээндэ жэлэй 1,3—1,4 миллиард түхэригэй пенси, тэдхэмжэ түлэгдэхэ. Тэрэ гаргаша бүглэхын тулада колхозууд олзо доходойнгоо 3—4 процентые жэл бүри гүрэнэй сан жасада таһалжа байха болоно.

Колхознигуудта пенси болон тэдхэмжэнүүдые 1965 оной январиин 1-һээ түлэжэ эхилхэ гэжэ хараалагдана. Тиигэхын тулада колхозуудай доходой 2 процентнь 1964 ондо гүрэнэй жасада таһалжа оруулагдаха ушартай. Тэрэнь 350 миллион түхэриг болохо. Мүн энэ хэрэгтэ гүрэнэй бюджедһээ ехэ мүнгэн һомологдохо.

Пенси хаа хаанагүй нэгэл адляар түлэжэ, энэ хэрэгые жэгдэлжэ болохогүй гэжэ Верховно Соведэй сесси дээрэ хэлсэгдэһэн байна. Түрүү, баян, хүгжэнги экономикотой колхозой гэшүүдтэ, ажалаа урагшань ябуулдаггүй, арба-хорин жэл соо нэгэл газартаа талхижа байдаг, гээгдэнги колхозой гэшүүдтэй адли пенси түлэжэ болохо аал? Болохогүй. Тиигэжэ жэгдэлхэ болоо һаа, түрүү колхозой гэшүүдэй урма хухалһан, гээгдэнги, зүдхэмжэгүй колхознигуудые урмашуулһан ябадал болохо байна бшуу. Тэрэмнай материальна урмашуулгын ленинскэ ёһо гуримтай огто зохилдохогүй ябадал болохо. Тиимэһээ СССР-эй Верховно Совет, парти болон правительство хадаа түрүү колхозуудай гэшүүд ехээр пенси абаг, зүгөөр гээгдэнги колхозуудай гэшүүд габшагай һайнаар ажаллаад, колхозуудаа баяжуулаад, пенси ехээр абадаг болог гэһэн нэгэн һанал баримталһан байха.

«Колхозуудай гэшүүдэй пенси болон тэдхэмжэнүүд тухай хуулиин» гол удхань ямар бэ?

Колхознигуудай үтэлхэдэ, үбөөр инвалид болоходо, үхибүүдээ тэжээжэ байгаа хүнөө алдахадань пенси түлэхэ, мүн эхэнэр колхознигуудта түрэхэ болоходонь, түрэхэдэнь тэдхэмжэ үгэхэ.

Пенсиин доодо захань һарадаа 12 түхэриг, дээдэ захань 102 түхэригөөр тогтоогдохо. Хэрбээ 102 түхэригһөө дээгүүр пенси түлэдэг колхоз байбал, үлүү гараһан энэ хубииень өөрынгөө мүнгэнһөө гэшүүдтээ түлэхэ байна.

Мүн иимэ асуудал гаража магад. Хуулияр тогтоогдоһондо орбол, доогуур пенси түлэдэг зарим колхозууд байха. Тэдэнэр гол түлэб шадалгүй ажахынууд байжа, мүнөө дээрээ союзна пенсионно фондо биратай мүнгэ таһалжа оруулха шадалгүй. Тиимэ байхадань, пенсиин хэмжээе ямараар тогтоолтойб? Экономикынгоо хүгжэлтын талаар илгаатай, тиимэһээ пенсионно фондо мүнгэ ехэ, багаар оруулдаг колхозуудай гэшүүдтэ даб дээрэ пенсиин хэмжээнь ондо ондоогоор—ехэ, багаар тогтоогдохо болоно.

Хэрбээ колхозникой пенси абадаг болоһонойнгоо һүүлээр ажалаа үргэлжэлүүлжэ байбалнь, салин хүлһэнһөө гадуур пенсинь хүсэдөөр түлэгдэжэ байха. Хэрбээ пенси тогтоогдоһоной һүүлээр тиимэ колхозник дээгүүр салин хоёр жэл соо абажа байгаа һаань, тэрээндэ баһал пенсишье дээгүүр тогтоогдохо болоно. Тиимэ гурим ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсан, һайнаар ажаллахыень колхознигуудые урмашуулха байна.

Ниитын малда хайша хэрэгээр хандадаг байһан колхознигуудта колхозой правлениин гү, али хамтын суглаанай зууршалгаар пенси доогуур тогтоогдохо гү, али оройдоошье үгтэнгүй байжа болохо.

Пенси абахын урда тээхи алишье табан жэлэй турша соохи дунда зэргын һарын салингһаа колхознигой пенсиин хэмжээнь тодорхойлогдохо.

Инвалид болоһоной түлөө пенси I, II группын инвалидуудта түлэгдэхэ. Ажал дээрэ байхадаа гү, али профессиональна үбшөөр үбдэжэ инвалид болоо һаа, ажалай стаж хараада абангүйгөөр пенси тогтоогдохо юм. Хэрбээ юрын үбшөөр үбдэжэ, инвалид болоһон байбал, колхознигой хэды наһатай болоһыень хараада абалсан, 1-һээ 20 жэл хүрэтэр ажалай стаж хэрэгтэй болохо. Нэгэдэхи группын инвалидуудта үгэлһэн пенсионернүүдтэл адляар пенси түлэгдэхэ, хоёрдохи группынхидтэ—бага зэргэ доогуур байха, эрэшүүлдэ орбол, эхэнэрнүүдтэ ажалай стаж доогуур хэрэгтэй болохо.

Тэжээжэ байгаа хүнэйнь наһа барашабал, 16 наһа хүсөөгүй (һургуулиин үхибүүд—18 наһа хүрэтэр үхибүүдтэ, үгышье һаа, бага балшарһаа хойшо I, II группын инвалид үхибүүдтэ пенси түлэгдэхэ юм. Тэрэ пенсиин хэмжээн тэжээжэ байһан хүнэйнь салин дээрэһээ, мүн үхибүүдэй тоо дээрэһээ болохо.

Шэнэ хуулиин ёһоор эхэнэр-колхознигуудта түрэхын урда тээ 56 календарна үдэрэй, түрэһэнэйнь һүүлээр 56 календарна үдэрэй түлбэритэй амаралта үгтэхэ байна. Тэдхэмжэнь хүдэлмэриншэ болон алба хаагша эхэнэрнүүдтэ түлэдэгтэл адли байха.

Мүн колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ, механизаторнуудта гүрэнэй зүгһөө пенси, тэдхэмжэ үгэдэг болохо тухай тогтоол СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаа. Хүдэлмэришэд, алба хаагшадта үгэдэг гуримаар пенси үгэхэ гэжэ энэ тогтоол дотор хэлэгдэнхэй. Энэмнай баһал айхабтар ехэ удха шанартай хэмжээн болоно.

Колхозуудай гэшүүдтэ пенси болон тэдхэмжэ тогтоохо тухай хуулиие баталан абаһан ушар хадаа гүрэн түрын политическэ туйлай ехэ удха шанартай хэрэг мүн. Энэ хуули хадаа гансашье дотоодын бэшэ, мүн уласхоорондын ехэ удха шанартай. Ушарынь юун бэ гэбэл, манай арадай социальна туйлалтые хаража, хилын саанахи ажалшад өөһэдынгөө ерээдүйн һайн байдалай түлөө тэмсэлээ шангадхана.

Манай Буряадай республика дотор мүнөө үедэ хэдэн мянгаад пенсионернүүд тоологдоно. Һаяын сагта пенсионернүүдэй бүлэдэ нилээд олон колхознигууд нэмэжэ орохо болобо.

Баян дэлгэр байдалгай, энхэ тэнюүлэн ажаһуухын тулада асэшэ сусашагүй анхарал оролдолго гаргажа байдагайнь түлөө түрэл Коммунис партидаа үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэхэ зуураа, манай алдарта колхозно таряашад шэн зоригто ажалаараа, шэнэ амжалтануудаараа коммунизм байгуулха хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулха байһанаа мэдүүлнэд.

Д. ЛОБСАНОВ
КПСС-эй обкомой политическэ гэгээрэлэй байшангай консультант

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1964 оной августын 2.

ТҮМЭР ЗАМШАДАЙ
БҮХЭСОЮЗНА ҺАЙНДЭР

ТҮМЭР ЗАМ — ТҮРЭЛ ОРОНОЙМНАЙ ЗАМ ХАРИЛСААНАЙ ГОЛ ҺУДАҺАН

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: буряад хүбүүд, басагадай дундаһаа булад хүлэг эгээн түрүүн жолоодожо ябаһан, «Хүндэтэ түмэр замшан» мүнөө пенсионер А. С. Моксоев. Н. ВТЮРИНЭЙ фото.

ШЭРЭМ ХАРГЫГААР ШЭНХИНҮҮЛЭН...

Шэнэхэн шэрын үнэрөөр хангалтан, сиидэм холын орон хизаараар, шэрэм харгы шэнхинүүлэн, мантан хүсэтэ электровоз, тепловозууд үдэр, һүнишье хамаагүй, урагшаа дабхин, эршэ хүсэтэйгөөр эшхэрэн, гүйлдэнэд.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй локомотив хабсаралтын үндэр һаруул цех сооһоо «хоёрдохиёо түрэжэ», хүн зондоо туһатай ашаа шэрэхэеэ тамир хүсэ шэнээр нэмэһэн «ВЛ-60», «Т-6» гэхэ мэтын түхэлэй тепловоз, электровозууд үдэр бүхэндэ энэ цехэй ажалша дорюун зонтойнь хахасан, «хүдэр бэеыем эмнэжэ, хүсэ тамир нэмэжэ үгэһэндөө һайнта даа» гэһэндэл, нариихан шэнгэн аялгаар шанга шангаар эшхэржэ, Владивосток—Москва, Куйбышев—Ленинград гэхэ мэтын шэрэм харгын томо ехэ станцинуудаар таран ошожол байдаг даа.

Үнэхөөрөө энэ цех соо ажалладаг хүдэлмэришэд үндэр тэнюун һанаатай, урагшаа зориһон үргэн өхэ дэлисэтэй ажалша зон гээшэл бэзэ даа. Юуб гэхэдэ, олонхи бригаданууд болон участогууд эрхим һайн ажалаараа суурхажа, коммунис ажалай ударнигай дээдэ шатын нэрэ зэргэдэ хүртэлсэһэн, шанар һайнтайгаар электровоз болон тепловоз заһабарилхын түлөө үдэрһөө үдэртэ шанга шанга тэмсэлнүүд боложол байдаг. Тиигэжэ энэ олон участогуудай дундаһаа мастер Василий Семенович Васильев гэгшын хүтэлдэг участогайхид холо илгаржа гарадаг юм. Энэ участогта нэгэ зэргэ электровоз болон тепловозуудые заһабарилдаг байна.

Мүнөө дээрээ гансахан Василий Семеновичой участок дээрэ иигэжэ хоёр ондоо: нэгэниинь электрын хүсөөр хүдэлдэг, нүгөөдэнь дизельнэ мотоорһоо хүсэ абадаг тепловозууд заһабарилагдана. Юуб гэхэдэ, энэ мастер ханитүй ехээр юумэ мэдэдэгээрээ, энэ арга боломжолнуудые хүдэлмэришэдтөө ойлгуулжа шададагаараа бэшэ мастернуудһаа илгардаг гээд тус цехэй начальник нүхэр Краснов омогоор хөөрэхэ юм.

Теэд энэ алдарта мастертай танилсахые хүсэһэн би мантан томо цех соогуур нилээн бэдэржэ ябахадам, үнэхөөрөө энэ хүн намда нэгэ тон үндэр ехэ бэетэй, томо бүдүүн хүн шэнгеэр һанагдадаг. Үнихэн бэдэрһэнэй удаа, энэ хүниие олоходоо, тад ондоо, дунда зэргын нюргатай, нариихан шарайтай хүнэй хүдэлмэришэдөөрөө нэгэ юумэн тухай гар наанаһаа арсалдажа байхыень харабаб.

Григорий Погореловэй бригадынхид электровозой холодильнигай секци заһабарилһан аад, шанар мууса хэһэн дээрэһээнь тэдэниие шэрүүнээр шүүмжэлжэ байгаа ха юм. Тиимэ даа, энэ хүн үнэн сэхэ зантай, тиимэ дээрэһээ хүн бүхэнэй хэһэн ажалые һайса шэнжэлэн, хёрхоор хаража, шанар муутайгаар хэһэн юумыень дахяад, шэнээр хэхыень баадхадаг байна. Иимэ ехэ эрилтэ хүдэлмэришэн бүхэндэ табяагүй һаань, ямар тиимэ амжалта түйлагдаха һэм даа. Энээниие булта хүдэлмэришэн анги ойлгодог, тиимэ дээрэһээ өөрынгөө мастерай зүб эрилтые дүүргэхэ мүртөө, сэхэ зантайдань, буруу юумэ хээ һаань, сэхэ хэлэдэг халань, үнэхөөрөөшье, нилээдгүй хүндэллэг байна.

Хүнэй газаада түхэл шарай, галтаһан хурса нюдэд, ямар олые хүн түхай хөөрэдэг гээшэб, энэ хүнэй энэрхы һайхан сэдьхэлтэй байхыень, үгэ хэлээд энеэбхилхэдэнь ойлгооб, теэд эндэ алдуу хээгүйб, тон богонихоноор нэгэ хэдыхэн үгөөр ойлгосотой тодоор өөр тухайгаа хөөрэхэ, тиигэбэшье эхэнхи зугаамнай тус участок дээрэ хэгдэжэ байһан ажал тухай, тепловоз болон электровозууд тухай һэн, хамта ажаллажа байһан нүхэд тухайгаа тон дулааханаар магтажа хөөрэхэ юм. Эдэ бүгэдые тон лэ юрэ аялгаар хөөрэхэдэнь, энэ хүнэй түйлаһан амжалтануудаараа сэдьхэлээ заһаад, бардамлаһан омог заншал гаргахагүйдэнь баясан, үнэхөөрөө ёһотойл коммунист, хүдэлмэришэн арадтаяа нягта холбоотой, залуу үеын хүдэлмэришэн хүбүүдтэ жэшээ харуулдаг, ёһотой хүн байһыень тон һайн ойлгоо һэм.

Хорин табан жэл... Хүнэй ажабайдалай гурбанайнь нэгэ хуби болохол гээшэ ааб даа. Тиигэжэ хорин табан жэлэй саада тээ, 1939 оной хабар, үшөө эдир залуухан Василий эгээл түрүүшынхеэ ажабайдалай үргэн замда гаража, ажаллахаар шиидээд, тиихэдэ Улаан-Үдын ЛВРЗ-дэ миин хүдэлмэришэнөөр абтаа һэн. Ухаантай һүбэлгэн хүбүүхэн, тон түргэн саг соо слесариин мэргэжэлтэй болоод, шулуу нүүрһэнэй хара утааһаа харлашаһан паровозуудые заһабарилжа, холын замуудта үдэшэдэг болоо бэлэй. Теэд дайнай хүндэ хүшэр жэлнүүдэй тулажа ерэхэдэ, нилээд олон паровозуудые «гаталһан» энэ залуухан, арбан юһэ наһатай хүбүүн, өөрынгөө дураар эрэлхэгээр тэмсэжэ унаһан аханарайнгаа, эсэгэнэрайнгаа түлөө үһөөгөө нэхэн, хайра гамгүйгөөр шунахайрһан гитлеровецүүдые сохилсожо, «Эрэлхэг зоригой түлөө», «Варшавые сүлөөлэлсэһэнэй түлөө», «Германиие диилэһэнэй түлөө» гэхэ мэтын орден, медальнуудаар үргэн сээжэеэ шэмэглэһэн, омог дорюун Василий Семенович дайсанаа даралсаад, түрэл ЛВРЗ-дээ бусажа ерээ һэн.

— Дайнай хойто жэлнүүд тиимэшье хүнгэн бэшэ һэн даа,—гээд Василий Семенович сэдьхэлээ хүдэлгэн, үнгэрһэн шэрүүн жэлнүүдэй техникые мүнөө үеын техникэтэй жэшэнэ. Һүүлэй жэлнүүд соо промышленнэ техникын аргагүй түргэнөөр хүгжэжэ байһанда баясан, агуу партиингаа хүн бүхэнэй ажалые хүнгэдхэхын түлөө аргагүй ехээр анхарал табиһанда урмашан: иимэ һайхан үедэ ажаллаха гээшэ агууехэ жаргал ха юм даа, —гээд омогоор хөөрэнэ.

Ажаллажа, хүн зондоо туһатай юумэ хэхэһээ ехэ жаргал хаана байхаб, теэд ажалайнгаа дүүрэһэнэй удаа, энэ участогай ажалшад булта эбтэйгээр сугларжа, 42-хи һургуулида ошодог байна. Мүнөө хабартаа энэ һургуулиинхидта ехэ теплицэ барижа үгөө, мүнөө энэ һургуулиин үргэн ехэ классууд соогуур халуун уһанай гүйжэ, таһагуудые дулаасуулдаг шэрэм батарейнуудыень һэлгэжэ, шэнээр табижа байнхай.

— Хэхэ юумэн үшөө ехэ, сентябриин эхин болотор дүүргэхээр хараал набди,—гэжэ Василий Семенович хөөрэнэ. Теэд энэ хүн сүлөө саг бэдэрнэ аал, энэ хүнэй эгээл ехээр амардаг газарынь—ажал гээшэл бэзэ даа. Тиигэжэ хаанашье өөртөө, өөрынгөө нүхэртэ хэхэ юумэ олоһон лэ байдаг.

Һаяшаг ород драмын театрай уужам ехэ зал соо Улаан-Үдэ хотын барилганууд болон предприятинууд дээгүүр ажалша зониие жолоодожо ябаһан бэрхэ мастернууд сугларжа, мастерай үдэрые үнгэргэһэн байна. Энэ уулзалга дээрэ партиин Улаан-Үдын горкомой секретарь нүхэр Похосоев ЛВРЗ-гэй үнинэй алдарта мастер Василий Семенович Васильевай ажалые хэһэн элидхэл соогоо тон дээрэ сэгнэжэ, энэ хүниие магтаа һэн. Иимэ үнэн сэхэ, урагшаа эрмэлзэлгэтэй, ажалшан нүхэдтөө хүндэтэй болоһон хүн магтуулхал ёһоороо магтуулна даа.

Эдэ хүнэй гараар «эмнэгдэжэ», хүсэ нэмэһэн мантан хүсэтэ электровоз, тепловозууд нариихан шэнгэн хүгжэм мэтэ аялгаар энэ хүнэй нэрые дурдан, сахилгаан түргэнөөр долоон жэлэй онсо яаралтай барилгануудай үнэтэ ашаа шэрэн, урагшаа дабхин, гүйлдэнэд.

К. ЖАМЬЯНОВ,
ЛВРЗ-гэй шэрэм шудхалгын хүдэлмэришэн.

СЭЛГЕЭ СЭЛЭНГЫН ЭРЬЕЭР. А. ИСТОМИНОЙ фото.

ХЭХЭ АЖАЛ ЕХЭ

Улаан-Үдын паровозно депогой революционно, шэн габьяата ажалай түүхэ заншалаар манай городойхид омогорхохо ёһоороо омогорходог гээшэ. Үшөө ородой түрүүшын революциин үеэр эндэһээ А. А. Гордеев, И. Г. Шульц, Н. М. Милготинский, А. А. Гольдсобель, М. Д. Медведников гэгшэд — үнэн сэхэ эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө сухаришагүй тэмсэгшэд урган гаража, энэ нангин хэрэгтээ ами наһаяа үгэһэн байха. Тэдэнэй һайн һайхан хэрэг тэмсэл тухайнь тэдэнэй саазалагдаһан газарта табигдаһан хүшөө мүнөөшье тэршэлжэ, һануулжа байдаг.

1913—1914 онуудаар Зүүн Сибириин түмэр замшадай дунда революционно хүдэлмэри ябуулжа байхадаа, Михаил Васильевич Фрунзе энэ депо ерэжэ ошоо һэн. 1923 оной август һарада Верхнеудинск ерэжэ ошоһонойнь дурасхаалда депогой коллектив Михаил Иванович Калининиие хүндэтэ хүдэлмэришэнөөр һунгаа бэлэй.

Паровознигуудай коллектив хэдэн арбаад үйлэдбэриин түрүүшүүлые—замай залуушадые, тэдэнэй тоодо Гурэнэй шангай лауреадууд С. Д. Асеев, Д. Н. Ягодин гэгшэдые хүмүүжүүлһэн байна. Табан жэлэй саада тээ шэн табьяатанай бүлэдэ депогой мастер Илья Тарасович Кихо нэмэжэ ороо һэн. Түмэр замай транспорт хүгжөөхэ хэрэгтэ түйлаһан амжалтануудайнь түлөө нүхэр Киходо Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдожо, Ленинэй орден, «Балта ба Хадуур» гэжэ алтан медаль барюулагдаһан байгаа.

Илья Тарасович Украинада түрэжэ, ажалайнгаа зам эхилһэн намтартай. 1933 ондо ФЗУ дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Андре Мартиин нэрэмжэтэ Николаевска завод дээрэ ажаллажа эхилээ. Жэл тухай үнгэрөөд байхада 20 наһатай комсомол хүбүүн ороной зүүн районуудта эхилжэ байһан шэнэ барилгануудта ошохо гэжэ шиидээ. Тиигэжэ Буряадай ниислэл хото ерэжэ, баритдажа байһан паровозо-вагонно заводто слесареэр ороһон юм.

1936 ондо Илья Тарасович паровозно деподо ерэжэ, тэрэ сагһаа хойшо эндээ таһалгаряагүй ажаллана. 1943 ондо Коммунис партиин гэшүүн боложо, ажал хүдэлмэридөө бүри ханамжатайгаар оролсобо. Үйлэдбэриин хэдэн шухала участогуудые даажа байхадаа станок, түхеэрэлгэнүүдые һэльбэн заһабарилжа нарижуулха, ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха, паровоз, тепловозуудай заһабарилта һайжаруулха хэрэгтэ ехэхэн анхаралаа хандуулаа.

Деподоо нүхэр Кихо эрхим уралан нарижуулагша гэжэ алдаршанхай. Арбаад жэлдэ 40 гаран уралан нарижуулгын дурадхал оруулжа, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байха. Тэрэнэй зохёоһон нэгэ станок СССР-эй зам харилсаанай Министерствын станок бүтээдэг завод дээрэ бүтээгдэдэг болоо.

Эдэ бүгэдынтөө түлөө ажалай баатарай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Энэ ехэ сэгнэлтээр урмашаһан Илья Тарасович бүри оролдосотойгоор ажаллана, бусад нүхэдтөө үнэн сэхэ ажалай үльтэр жэшээ харуулна.

— Хэхэ ажал ехэ. Мүнөө үедэ түйлаһанаараа һанаагаа амарха саг бэшэл,—гэжэ Илья Тарасович хөөрэдэг.

К. БАЛДАЕВ.

АЖАЛАЙНЬ ГАБЬЯА ГЭРШЭЛНЭ

Түмэр замай Улаан-Үдын отделениин хүдэлмэрилэгшэдэй суглаан дээрэ дежурнаар хүдэлдэг Кванталиани Борис Павловичта нэгэн доро хоёр шан барюулагдаба. Борис Павловичые СССР-эй зам харилсаанай министр «Хүндэтэ түмэр замша» гэһэн тэмдэгээр, Зүүн Сибириин түмэр замай начальник «Социалис мүрысөөнэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнаһан байха юм. Иигэжэ нэгэ хүнэй нэгэн доро хоёр шан абаха ушар тиимэ олон үзэгдэдэггүй.

Отделениин дежурнын хүдэлмэри орёо бэрхэ юм гэбэл, алдуу болохогүй. Мянга таран километр зайда тараһан түмэр харгы тэрэнэй мэдэлдэ байдаг. Энэ участогай бүхы хүдэлмэри түсэблэн хүтэлбэрилхэ, бүхы отделенеэрээ поезднуудай графигай ёһоор ябасые хантаха, маршрутна поезднуудые сүтлүүлжэ хабсаргаха гээшэ тиимэшье бэлэхэн хэрэг бэшэ. Нэгэ үгөөр хэлэбэл — графигай дүүргэлтэ бэелүүлхэ хэрэгтэй ха юм.

Багахан лэ алдуу гаргабал, бэрхэтэй байдалда орожо болохо. Илангаяа үбэлэй сагта, саһа шуурганаар поезднуудые үлүү зогсолтогүйгөөр, расписаниин ёһоор ябуулха гээшэ амархан хэрэг бэшэ.

Үнгэрһэн үбэл Мысовая станци дээрэ бэрхэтэй байдал тохёолдоо һэн. Байгалһаа шанга һалхин буужа, харгы зам, стрелкэнүүд саһанда дарагдажа эхилээ бэлэй. Саһа сэбэрлэжэ үрдигдэнэгүй, хэдэхэн минута соо дахинаа саһанда дарагдашанхай байба. Поезднуудые саашадань ябуулхын аргагүй, ерээд лэ зогсошонхой. Иигэһээр байтар поезднуудай ябалтые бүхы отделени дээрэ таһалдуулха аюул тохёолдожо болохол.

Хүндэхэн эрхэ байдалда энэ үдэр нүхэр Борис Павлович ажалаа эхилээ һэн. Мысовая станциин дежурнатай телефоноор хөөрэлдэжэ, байра байдалынь һайса мэдэжэ абаба.

—Поезднуудта локомотив үгэхын аргагүй, — гээд тэрэнь хэлэнэ.

— Айжа зобожо, тархяа гээһэнэй хэрэггүй. Хүршэ станциһаа гараһан поезднуудые зүргаадахи харгыда уттажа абагты. Табадахи харгыдаа паровозынь мүнөө энэ сагтаа һэлгэгты, — гээд отделениин дежурна захирна.

— Эртэ бэшэ гү?

—Бэшээ бэшэ. Саадахи поездынгоо ерэтэр дүүргээд байбал, сэхэ ябуулха аргатай болохош. Хожомдобол, тэрэнээ бариха баатай болоод, һүүл тээшээ ябуулжашье шадахагүйш...

Иигэжэ болото хэмжээ абажа, станциин дежурнада туһалхадань, тэндэ тохёолдоһон бэрхэ байдал усадхагдажа, отделениин участогаар поезднууд графигайнгаа ёһоор ябажа эхилээ һэн. Поезднуудай урда саһа сэбэрлэдэг паровоз станци дээгүүр зогсолтогүйгөөр ябажа, хойноһоонь составууд һубарилдажа мэдэбэ. Үдэшэлэндөө саһа шуурганшье зогсожо, хүдэлмэри үргэлжэлбэ.

Отделениин дежурнын ажалда иимэрхүү бэрхэшээлтэй олон ушар дайралдаһан байха. Гэбэшье Борис Павлович аргынь оложо, дабажа гараһан лэ байдаг.

1963—64 оной үбэлэй хүшэр хүндэ, орёо бэрхэ байдалые амжалтатайгаар дабажа гараһанайнь түлөө Улаан-Үдын отделениин дежурна Борис Павловичые «Хүндэтэ түмэр замшан» гэһэн тэмдэгээр шагнаха», гэжэ министрэй захиралта соо бэшэгдэнхэй.

Ажалдань үгтэһэн үндэр сэгнэлтэ энэ нүхэдэй зориг хүсэл улам бадаруулба. Мүнөөшье отделениин дежурна поезднуудай ябасые түргэдхэхэ арга боломжонуудые бэдэржэ, элирүүлжэ байдаг. Тэрэнэй оролдолгоор харгын заһабарилгада хэрэглэгдэдэг хайр шулуу зөөдэг поезднуудай ябаса түргэдэжэ, зам заһагшадай хүдэлмэридэ һаад ушаруулагдахаа болинхой. Локомотивуудай сүүдхэдээ дунда зэргын ябасын дээшэлһэн ушарта мүн лэ отделениин дежурнын үүргэнь ехэ байха.

Эдэ бүгэдынгөө түлөө нүхэр Кванталиани «Социалис мүрысөөнэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаа.

Иигэжэ ажалайнь габьяа гэршэлһэн хоёр тэмдэг үбсүүн дээрээ яларуулжа, Борис Павлович түмэр замшадай заншалта һайндэрые угтаба.

Саашадаашье ажал хэрэгтээ шэнэ амжалта түйлахыень тэрээндэ үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

М. СОЛОМЕННЫЙ.

УЛААН-ҮДЫН ОТДЕЛЕНИДЭ

✦ Ашаа тээхэ хахад жэлэй түсэб 107,4 процент дүүргэгдээ һэн. Түсэбһөө гадуур 275,1 мянган тонно ашаан тээгдэжэ ябуулагдаа. Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, энэнь 5,6 процентээр ехэ болоно.

✦ Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб отделени дээрэ 101,1 процент дүүргэгдээ.

✦ Тепловозуудай сүүдхэдээ нормоёо бодото дээрээ холо үлүүлэн дүүргэдэг болоо.

✦ Ашаа шэрэлгын үнэ сэн түсэбөөр хараалһанһаа 0,9 процентээр хямдаруулагдажа, жэлэй эхинһээ хойшо 677 мянган түхэриг алмагдаа.

✦ Отделениин 18 предприятинууд коммунис ажалай нэрэдэ хүртэнхэй. Тэрэ тоодо Слюдянкын замай дистанци, Улаан-Үдэ станциин кондукторска резерв, Тимлюгэй, Мостовой станцинууд, Улаан-Үдын вокзал, Улаан-Үдын электропод станци оролсоно.

✦ 1621 хүдэлмэришэдтэ коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэ олгогдонхой. 387 халаан, цех, бригаданууд коммунис ажалай хүндэтэ нэрэтэнүүд.

✦ Хахад жэлэй туршада отделениин 362 уралан нарижуулагшад жэлдээ 55 мянган түхэриг олзо үгэхэ, 436 дурадхалнуудые оруулжа, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлбэ.

ТОО, БАРИМТАНУУД

■ Оронойман 20,5 мянган километр ута түмэр замаар электровозууд ябана. Жэл бүридэ 2 мянга гаран километр түмэр зам электрын элшэ хүсэндэ оруулагдана. Энэ талаар манай оронтой жэшэмээр гүрэн дэлхэй дээрэ үгы юм.

■ Орон дотор шэрэгдэдэг бүхы ашаанай табанай дүрбэн хубинь электрическэ, дизельнэ локомотивуудаар шэрэгдэнэ. США, Англи, Франци, Японоин бүхы фирмэнүүдэй гаргадагһаа холо олон электровоз, тепловозуудые оронойман заводууд жэл бүридэ бүтээдэг байха.

■ Новочеркасска завод дээрэ бүтээгдэһэн дэлхэй дээрэ эгээн хүсэтэй, «БЛ-80Н» маркын локомотив мүнөө шалгалта гаража байна. Энэ локомотив 8,5 мянган мориной хүсэтэй, 6—8 мянган тонно ашаатай составуудые часта 110 километр түргөөр шэрэхэ аргатай.

■ Тбилиссиин локомотив бүтээгшэд саг үргэлжын ток дээрэ хүдэлхэ «ВЛ-10» маркын 6900 мориной хүсэтэй локомотив бүтээжэ эхилбэ.

■ Ашаа шэрэхэ хахад жэлэйнгээ түсэб холо үлүүлжэ, совет түмэр замшад заншалта һайндэрөө угтаба. Даабариһаа гадуур 20 гаран миллион тонно ашаан шэрэгдэһэн байна.

■ Хоёр миллион гаран түмэр замшад коммунис ажалай түлөө мүрысөөндэ оролсонхой.

■ Зүүн Сибириин түмэр замайхид үнгэрһэн жэлэй дүрбэдэхи, байгша оной нэгэдэхи кварталай дүнгөөр бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг абаһан байна.

ТҮРГЭН, АЮУЛГҮЙ ЯБАХА АРГАТАЙ

Долоон һарада абаһан социалис уялгануудаа холо үлүүлэн дүүргэжэ, өөһэдынгөө һайндэр манай дистанциин түмэр замшад угтажа байна. Тобшолон хэлэбэл, харгы зам капитальнаар заһабарилха түсэб 139 процент, хүүргэ бусад түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха даабари 150 процент дүүргэгдээ. Июль һарада ажалдаа нэгэшье голодоһо гаргаагүйбди.

Коллективэй дунда хоёрдохи околоткын харгын мастер Виктор Константинович Голубевой хүтэлбэрилдэг участогайхид шалгарна. Тэдэнэр хэдэн жэлэй туршада замайнгаа участок һайн гэһэн сэгнэлтэтэйгээр барижа байна. Василий Семенович Таракановскиин хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригадынхид даабаряа хододоо үлүүлжэ, үндэр бүтээсэтэ ажалаараа суурхана. Тэрэшэлэн С. Д. Серпилев, А. И. Кондрянкин гэгшэдэй бригаданууд мүн лэ һайнаар ажаллана.

Дистанцимнай 102 километр утатай. Энэ зайда поезднуудай түргөөр, аюулгүйгөөр ябасые хангажа шадаһандаа манай коллектив баяртай.

Л. МОСКВИТИН,
харгы замай 15-дахи дистанциин начальник.
Бабушкин город.

ХИЛЫН СААНАҺАА

АМЕРИКЫН ТУРШАЛГА амжалтатайгаар дүүрэбэ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 31. (ТАСС). Америкын «Рейнджер-7» гэжэ корабль час соо 7,5 мянган километр скоростьтойгоор ниидэжэ, мүнөөдэр (Нью-Йоркын сагаар 9 час 25 минутада, Москвагай сагаар 16 час 25 минутада) һарада хүрэбэ. Тус кораблиин һарада хүрэхэһөө 15 шахуу минута урид Газарһаа радиосигнал үгтэжэ, «Рейнджер-7» кораблиин борт дээрэ тодхоргдоһон телевизионно түхеэрэлгэнүүд хүдэлжэ эхилээ. Тиигэжэ һарада тон ойрохон ерээд, 4 мянга шахуу фото-зурагуудые газарта дамжуулаа.

Америкын информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, «Рейнджер-7» һара дээрэ «Үүлэнэй далайн» оршондо унаһан байна.

Энээнэй урда «Рейнджер» корабльнуудые аша үрэгүйгөөр 6 дахин табилгада 180 миллион доллар гаргашалагдаа гээд ЮПИ агентство һануулна.

365 килограмм шэгнүүртэй шэнжэлэлгын автоматическа «Рейнджер-7» станци Кеннедиин нэрэмжэтэ хушууһаа июлиин 28-да Москвагай сагаар 19 час 50 минутада табигдаһан байгаа. Тус станци урид хараалагдаһан траекторёор ниидэжэ, 68 час 35 минутын һүүлээр хэрэгтэй заһабарияа ябаһанайнгаа һүүлдэ һарын гэрэлтэй район хүрэһэн байна. Июлиин 31-дэ һарада 1800 километр хүрөөгүй ябатараа, станциин борт дээрэ тодхоргдоһон телекамера һарын газаа талын фото-зурагуудые газарта дамжуулжа эхилээ. Һүүлшын зурагууд тон дүтэһөө, һараһаа 1000 метр шахуу зайһаа дамжуулагдаа. Хүнэй һарада ниидэлгые бэелүүлхэ хэрэгтэ аша туһатай тодорхой баримтануудые абаха зорилготойгоор тус станци табигдаһан байгаа.

Замбуулинай дайдые, тусхайлан хэлбээл, һарые сэхэ шэнжэлгэдэ бэлэдхэл хэхэ талаар хэгдэһэн бусад туршалгануудай дунда америкынхидэй энэ туршалгын ямар һуури эзэлхэ байһыень тодорхойлмоор хүсэд баримтанууд мүнөө дээрээ үгы байна. Гэбэшье энэ туршалга амжалтатайгаар түгэсхэгдэбэ.

Манай эрдэмтэд, конструкторнууд болон хүдэлмэришэдэй зохёон бүтээһэн совет ракетын үшөө 1959 оной сентябриин 14-дэ Советскэ Союзай гербтэй вымпел һара дээрэ буулгаһаниинь мэдээжэ. Планета хоорондын автоматическа станцяар һарые фотографировалха талаар Советскэ Союз түрүүшын пионер мүн. Тэрэ оной октябрь һарада Газарһаа һарын харагдадаггүй талын фото-зураг буулгаһыемнай бүхы дэлхэй мэдэнэ. Эдэ зурагууд мүнөө болотор илагдаагүй, һарын түрүүшын атлас ба глобус зохёолгодо үндэһэ һуури боложо үгөө. Гална замбуулинай дайда — Газарые тойроһон радиоционно бүһэлүүр, замбуулинай дайдын элдэб янзаар, шанга һулаар туяаталгые, мүн Газар ба һарын магнитна поли шэнжэлхэ талаар һарада табигдаһан советскэ станцинууд тон баян материал суглуулаа.

«Рейнджер-7» станциин ниидэлгэ һарые шэнжэлхэ программые бэелүүлхэ хэрэгтэ США-гай национальна шэнэ түйлалта боложо, замбуулинай дайдые шэнжэлгэдэ горитойхон хубита оруулаа.

Америкын ракетэнүүд туршагдана

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 31. (ТАСС). США-гай агаарай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд Ванданбергын (Калифорниин штат) бааза дээрэһээ «Титан-2» ракетын хэдэн туршалга хэһэн тухайгаа мэдээсэбэ. Түрүүшын туршалгын ракетэнүүд Номгон далайн полигон дээрэ табигдаһан сагаалсанууд тээшээ амжалтатайгаар табигдаа.

Америкын сэрэгэй корабльнууд дэлхэй тойрон тамархань

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 31. (ТАСС). Америкын сэрэгэй атомна двигательтэй гурбан корабль Гибрилтарһаа үглөөдэр гаража, дэлхэйе тойрон тамархань гээд, США-гай далайн сэрэгэй флодой түлөөлэгшэ үсэгэлдэр мэдээсэбэ. Энэ тамаралгада гараһан авианосец «Энтерпрайс», крейсер «Лонг Бич», фрегат «Бэйнбридж» тамарха замдаа Касабланкада, Австралида, Рио-де-Жанейрэдэ тогтожо, октябриин 2-то Нью-Йорк ерэхэ байна. Уһан дээгүүр тамардаг эдэ корабльнуудай аяншалгын үедэ атомна двигательнүүдэй түлишэ нэмэгдэхэгүй юм гээд Америкын далайн сэрэгэй түлөөлэгшэ тэмдэглээ.

Конгодо Америкын сэрэгэи хабаархалгада эсэргүү ябуулга

ПАРИЖ, июлиин 31. (ТАСС). Конгын зүүн районуудта боложо байһан эрхэ сүлөөгэй түлөө хүдэлөөнэй толгойлогшо Гастон Сумиало гэгшэ хэблэлдэ тунхаглахын түлөө үсэгэлдэр мэдүүлгэ дамжуулаа. Тэрэ мэдүүлгэ соонь Конгын арадай революцида Америкын сэрэгэй хабаархалга эрид шууд буруушаагдана. Конгын патриодуудай мэдэлдэ эбтаад байһан Кабало городые США-гай үгэһэн сэрэгэй самоледуудаар Чомбын авиациин бомбодоһониинь үгэдэндэ мэдээжэ.

Франс пресс агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, Америкын сэрэгэй хамаархалтые эрид шууд буруушааһан Гастон Сумиалын бэшэг ООН-ой генеральна секретарьта, Африкын оронуудай нэгэдэлэй организациин генеральна секретарьта, мүн Конгодо байдаг США-гай элшэн сайдта эльгээгдээ.

УРДА ВЬЕТНАМДАХИ ЗЭРЛИГ ААША БОЛЮУЛХА!

ХАНОЙ, июлиин 31. (ТАСС). Холбоото Штадуудай, тэдэнэй хүлһэншэдэй самоледуудаар Вен Че провинциин Тан Бинь тосхоной һургуули ба һүмые буудалгада эсэргүү мэдүүлгэ Вьетнамай арадай армиин Верховно командованиин хэлхеэ холбооной миссиие толгойлогшо полковник Ха Ван Лау хэбэ гээд ВИА агентство мэдээсэнэ.

Эндэ час тухай саг соо буудаһанайнь һүүлдэ 17 һурагшад алуулһан, 29 үхибүүд шархатаһан, һургуули, һүмын байрада горитой хохидол ушаруулагдаһан байна. Агаарай энэ добтолгын һүүлээр тус тосхоной хүн зоной аюулда дайрагшадаа абархаяа гарахадань, тагнуулай самоледууд ниидэжэ, энэ тосхон руу артиллереэр буудахадань заажа үгөө. Артиллерийскэ буудалгаһаа нэгэ эхэнэр алуулһан, үшөө нэгэн шархатаһан байна.

Аравиин урда зүгтэ боложо байһан дайн

КАИР, июлиин 31. (ТАСС). «Аравиин хахад аралай урда зүгые сүлөөлхэ национальна фронтын» сэрэгүүд Англиин сэрэгэй Эд-Дали гэжэ баазада шэнэ добтолго хэбэ гээд МЕН агентство мэдээсэбэ. Добтологшод Англиин сэрэгэй лагерь галдаһан, буу зэбсэгэй һомо хадагалдаг складые буудаһан, гурбан бронеавтомобиль, сэрэгэй 5 автомашина тэһэлһэн байна.

Бади Тожи, Дебах, Аль-Шехах, Дебсан, Араха болон бусад районуудта эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэгшэд ба английска сэрэгүүдэй хоорондо һүүлэй үдэрнүүдтэ тулалдаан болоо гээд энэ национальна фронтын эндэ тунхаглагдаһан мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Тулалдаануудай үедэ Англиин 20 сэрэгшэд ба офицернүүд алуулһан, гурбан танк тэһэлэгдэһэн байна. Восстани хэгшэд ехэ хэмжээнэй һомо, буу зэбсэг буляан абаа.

Нэгэ акттай, хоёр картинатай пьесэ

ТҮРЭҺЭН НЮТАГ

А. АРСАЛАНОВ

Наадаха нюурнууд:

1. **Сэсэг Цыренова**, залуу басаган.
2. **Согто**, армиин һүүлээр бусажа ерэһэн залуу хүбүүн.
3. **Тамжид Тэхеевна**, Согтын эхэ.
4. **Болот Бухаевич**, «Туяа» колхозой түрүүлэгшэ, дундуур наһанай.
5. **Шархандай**, залуу басаган.

НЭГЭДЭХИ КАРТИНА

Мүнөө үеын байдал. Хабарай саг.

Сценын гүнзэгы руу хараһан нэгэ сонхотой Тамжит Тэхеевнагай гэр соохи байдал. «Туяа» колхозой центрэй олон гэрнүүд, үндэр гоё клуб, хахалагдажа байһан полинууд холо саагуур харагдана.

Хүшэгын нээгдэхэдэ, шэнэхэн солдат хубсаһатай Согто энэ тэрэ юумээ суглуулжа, чемодан соогоо хэнэ.

СОГТО (бодолгото болон). Гэрһээ гараад харахадам, гансашье хүн харагданагүй... Үйлсөөр ябаха гэхэдэ, үбдэгтэ тулама шабар... Байһан залуушуул ажал уруу тарашанхай... Хүгшэд хүүгэд хоёрһоо бэшэ хургаар үлгэжэ абаха хүниие колхозой центр соо харабагүйб. Нам шэнги ехэ дүршэлтэй хүнэй хэхэ ажал эндэ хаанаһаа байхаб....

(Тамжид Тэхеевна колхозой түрүүлэгшэ Болот Бухаевич хоёр ороно).

ТАМЖИД (Согтые заажа). Энэл даа, минии хүбүүн, «зантахи.» Түрэһэн нютагтаа тогтохо торохоёо болёод, хабарай һалхин шэнги һүүенэ, һүрхирнэ... Үгөө яаш дуулгажа ядахадаа, таниие зорюута асарбаб.

БОЛОТ. Һээ, Согто! Һархагар эрэ болошоолши. Харгыда уулзаа һаа, танихагүй байгааб. Байз, байз! Хүхеэд хөөрөөд, мэндэ гэхээ мартаад байбалби. Сайн, Согто!

СОГТО. Сайн, сайн, Болот Бухаевич!

БОЛОТ. Зай, армиин алба һайн дүүргээд бусажа ерэһэндэш баяр хүргэе!

СОГТО. Һайн бэлэйт!

ТАМЖИД. Бусангаа бусаад байгаа һаань, гэдэһээ хаха баярлаха байгааб, теэд юун гэжэ байгаад хумхаарна гээшэб.

БОЛОТ. Шамайе, гэртээ гурба хоноод, гэдэргээ, ондоо нютаг уруу зайжа ошохонь гэбэл.

СОГТО. Зүб.

БОЛОТ. Байз, байз! Юун зүб гэжэ?

СОГТО. Армида сугтаа алба хэһэн нүхэр хүбүүнтээ нэгэ ажалда орохо гэлсээ һэмди. Ябахаа бэлдэжэ байнаб.

БОЛОТ. Хаана? Хаана тэрэ нүхэр хүбүүншни байдаг юм?

СОГТО. Холо даа... Барилга дээрэ.

БОЛОТ. Хо... Холо гэжэ гү? Тэндэ ошожо, ажалда орохом гэжэ гү?

СОГТО. Э-һээ!

ТАМЖИД. Иимэ үгэ дуулаад, та зэрүү болошон алдабат. Тугаар би дууламсаараа нервэм хүдэлөөд, энээхэн эрхы хургамни үзүүртээ мэдэрэлгүй болошоод байна. Нервэ дээ, ёһотой нервэ! Үглөөгүүр үнеэдээ яажа һаагшаабиб.

БОЛОТ. Аа! Армида ябаха зуураа ГЭС барилгын дүршэлтэй болоо гүш?

СОГТО. Хари, юун гэхэ юм. (Бардамаар). Нэгэдэхи классай шофёр, ушөө хүдөө ажахын бүхы машина жолоодожо шадахаб.

БОЛОТ. Аа! Комбайнда һуужа шадаха гүш?

СОГТО. һэ, комбайн! Нюдөө аняад...

БОЛОТ. Ямаршье маркын тракторта?

СОГТО. Тракторта орходоо бүришье орёо машинануудые мэдэхэб.

БОЛОТ. Тиихэдээ инженертэй адли дүршэлтэй болоо гүш?

СОГТО. Инженер гэһэн дипломгүйшье һаа, дунда зэргын инженертэй зэргэлжэ һуухагүйб.

БОЛОТ. Оо! Энэмнай шэрүүн лэ.

ТАМЖИД. Хэлэн яһагүй.

БОЛОТ. «Туяа» колхозойнгоо тракторна бригадын бригадир боло. Байн үшөө саашаа һураад, инженершье болоно бээзэш.

ТАМЖИД. Инженер!

СОГТО. Таба, зургаан эдэрхэй тракторай инженер болоод би юу хэхэбиб.

БОЛОТ (дурагүйгөөр). Яахадаа таба, зургаан, яахадаа эдэрхэй...

СОГТО. Дальбараа һөөргөө үндэгэн болодоггүй ха юм, хүл дээрээ бодоол һаа, саашаа ошодог.

БОЛОТ. Хамаг залуушуулнай «хүл дээрээ бодообобди» гээд колхозһоо тэрьелээ һаань, хэн хүдэлхэ ёһотойб. Хүгшэд хүүгэд хоёр гү?

СОГТО. Болот Бухаевич! Үрэ гарахагүй юумэндэ тоосолдоод яахаб, үнэниинь хэлэхэдэ: мининтнай һанаан колхоз соо бэшэ, гүн ехэ гүрэнэй ажал уруу зоринхой.

ТАМЖИД. Хамар доро хахархай аман байна гэжэ бү паая. Тэнхээмни таһаршаба.

СОГТО. Эжы, та намтаяа ошолдоод, өөрынгөө нюдөөр өөрөө харахадаа, ехэ ажал юун гээшэб гэжэ мэдэхэ болохот.

ТАМЖИД. Шамтай хэн ошолдохоо байгаа юм. Намда эндэмни ехын газар агша.

БОЛОТ. Хаанашье, ямаршье ажал дээрэ баатарлиг ябадал, шэнэ үүсхэлнүүдые харуулжа шадаха гэжэ тон зүб.

СОГТО. Танайхяар болоо һаа, тиимэш юм бэзэ.

ТАМЖИД. Мэдэнэгүйб даа! Энэ зантагар тархи соонь үнан юм гү, али ухаан гү, бурхан мэдэхэ.

СОГТО. Эжы...

БОЛОТ (сонхоор заажа). Нютагтаа үлөөд, айл болохо гээ һааш, тэрээ тэрэ найман шэнэхэн гэрнүүдэй нэгэнииинь шинии. Зүгөөр өөрөөл мэдэ.

СОГТО. Һайн бэлэйт. Ябаха гэжэ шиидэнхэйб.

БОЛОТ. Зай, яахаб. Һайн ябаарай! (Гарана).

ТАМЖИД. Шамарланхаар шанга бари гэһэн юм. Шэлэжэ, голожо байһаар шабарта бү һуугаарай. (Гарана).

СОГТО. Хүгшэд хүүгэд хоёр адли гэжэ, хүнэй магтахада хүхеэд, хоёр хүлынь газарта хүрэхөө болишоо. (Энэ тоһондо зууралдаһан шэнэхэн сагаан платитай Шархандай ороно).

ШАРХАНДАЙ. Согто, һайн! Ерэһэндэш баяр хүргэе!

СОГТО (танижа ядан гайхана). Сайн, сайн! Абяасыш таниһан аад, өөрыеш нэрлэжэ ядаад байнаб.

ШАРХАНДАЙ. Хари, хүнэй танихаар бэшэ болоод ябанаб. Шархандайб.

СОГТО. Һүү, Шархандай! (Гараа һарбайна).

ШАРХАНДАЙ. Гарни хүндэ үхөөр бэшэ муухан.

СОГТО. Юун болооб?

ШАРХАНДАЙ. Тракторни байшоод, ябуулжа яаш ядаад, сухэрхэдөө шамда ерэбэб.

СОГТО. Намай ерээ гэжэ яагаад мэдээбши?

ШАРХАНДАЙ. Гэртээ ороод аяга сай уугаа үдыдэшни тосхоной басагад булта мэдээ һэмди.

СОГТО (гайхажа). Басагад?

ШАРХАНДАЙ (аягүйрхэнэ) Басагад гэлтэй, залуушуул.

СОГТО. Намайе трактор заһажа шадаха гэжэ яагаад мэдээбши?

ШАРХАНДАЙ. Армиин албанда ошоһон хүбүүдэйнгээ хойноһоо һонирхожо байдагбди, эндэхи басагад...

СОГТО. Басагад?

ШАРХАНДАЙ. Бэшэ, бэшэ залуушуул. Кукуруза тарихаяа ошохо хүн аад, хожомдожо байнаб. Намда туһалыт.

СОГТО. Тракторшни хаанаб?

ШАРХАНДАЙ. Энээхэн углуугай саана, арбаад алхын газарта. (Гаранад).

(Мандолина үргэлһэн, шүбэгэрхэн хурса һүеытэй гуталтай, шэнэ моодоор оеһон сагаан платитай, гарайнгаа хюмһа, уралаа улаанаар буданхай Сэсэг Цыренова ороно. Гэр соогуур, сонхоор хараашалаад, хүнэй үгы хэбэртэй хада бээ мэдүүлхэ гэнэ).

СЭСЭГ. М-һээ! Хүн харагданагүй. Тамжид Тэхеевна хайшаа ябашоо гээшэб? (Бэлэн байһан Согтын чемодан харана). Һээ, ямар гоё чемодан гээшэб? Эдээнэйдэ иимэ чемодан үгы бэлэйл. Тэрэ Согто гэшэмнай ондоо тиишээ ошохоо һанаа бэшэ юм бээзэ. Сэрэгэй алба дүүргээд ерэһэн сэбэр сагаан һөөлхэн хүбүүн гэжэ байгаад басагад хөөрэлдөө һэн. Халта мүлтэ харахад абаа һаа, хамаагүй байгаа.... Пээ сааш! Хүн мэдээ һаа, хүбүүдэй хойноһоо өөрөө гүйдэг басаган гэлсэхэл. (Нээгээд хараха һанаатай Согтын хайрсагта һэмээхэн дүтэлөөд, үрөөһэн оньһыень халта дарахадань, тэрэнь «түрд» гээд нээгдэшэнэ). Ой, яагаа аймшагтай юм. Намайе хүн харааһаа, ёһотой хулгайшан гэжэ һанахал. Шүдхэр абаашаг, һонирхожо байһаар зүрхөө тэхэлэн алдабаб. О, ёо, ёо! Хүн хүнэй юумэ хулуужа яагаад шададаг юм? Тиихэдэ би нээжэ хараад, һөөргэнь хаажа шадахагүйб... (Сонхоор дахин шагаагаад). Тамжид Тэхеевна! (Хүн харюусангүй. Мандолина дээрээ наадаад дуулана).

Камера хахархай машинаараа
Хадые тойроо гэжэ байна.
Хахадай халуунтай шофёрхон
Ханилаад ябая гэжэл байна.

(Дуунай дүүрэхэ багта Согто Шархандай хоёр ороно).

ШАРХАНДАЙ. Манай колхозой уран һайханай кружогой ударидагша Сэсэг Цыренова, танилсагты! (Согто Сэсэг хоёр гар гараа барилсажа танилсана).

СОГТО. Яагаа гоёхон хоолойгоор, хэндэ хабаатай, ямархан дуу дуулажа байба гээшэбта?

СЭСЭГ. Хүлисэгты! Манай энээ гүүрхи зарим шофёрнууд архи уудаг зантай болонхой. Манай уран һайханай кружогой басагад энэ дуу зохёогообди.

СОГТО. Хахад хухадынь шагнаад үлэшооб, дахин дуулыт. (Мандолина һарбайна).

СЭСЭГ. Үдэшэлэн.

СОГТО (олзуурхангяар). Үдэшэлэн?

СЭСЭГ. Үдэшэлэн клуб соо.

СОГТО. Би клуб соо ошохо болоно гүб?

СЭСЭГ. Манай кружогто хүбүүд дутаад байнхай. Би таниие схээр уринаб. Зүгөө, хамараа угаагаад ошооройты!

СОГТО. Хүлисэгты! Шархандайн трактортай носолдоод, иимэ юумэн болошоо. (Хамараа аршаха гээд, гэрэл бэдэрнэ).

СЭСЭГ. Носолдоод диилээ гүт?

ШАРХАНДАЙ. Яажашье ядаад орхёобди. Яаха юм гээшэб?

СЭСЭГ. Нэгэ аргынь олохо байхабди. Ябая. (Гарахаа забдана).

СОГТО. Хүлеэгты, би ошолдоһуу.

СЭСЭГ. Та үлүүдэ бээ бү зобоогты. Хамарайнгаа нүүрһэ сэбэрлэгты. (Энеэлдээд таранад).

СОГТО (хойноһоонь хараад). Далда орошобо... Баарһад, та хоёрой бүтээхэ юун байхаб. Шүбэгэ һүеыгөө хухалаад, сагаан платиня тоһоор будаад бусана бэзэт. Минии ядаад орхиһон трактор ябуулха һанаатайл... (Мандолина абаад, дуулаад үзэнэ).

Баллон хахархай машинатай
аад,
Бооршёо тойроо гэжэл байна.
Водкын үнэртэй шофёрхон...

Тьфу! Шофёр хүнэй шахэндэ ягаа харша дуун гээшэб. (Энэ үедэ трактор заводилагдаад, мотоорой хүнхинэхэ абяан дуулдана. Согто сошомгойгоор сонходо ошоно). Заводилжархиба!.. Ямар хиитэй басагад гээшэб? Юун гэһэн эшхэбтэр юм. Нэрэ түрын хоромто. (Мандолинаа газарта алдажархина. Тракторай саашаа ошохонь дуулдана). Һуугаад ябашабал.. Эдэ басагадта нюураа харуулхань эшхэбтэр болобо. Угайдхадаа шаб гэмэ басагад. Ябаха тээшээ ябаха юумэ аад, үнөөхи эжымни хайшаа ябашабаб. (Ябан гэхэдэ, газарта унаһан мандолина гэшхэжэрхинэ). Ай золиг! Энэ бузарынь яагаад һолбо һүрэшэбэб. Тэрэ басаганай зөөри бэлэйл. (Энэ үедэ Сэсэгэй ерэхэнь сонхоор харагдана. Согто аргаа ядахадаа, мандолина креслэ дээрэ табяад, чемодан сооһоо сагаан бүд гаргажа, хүнэй һуума зохидоор хушана).

СЭСЭГ. Эжытнай ерээгүй гү? (Гэр соогуур харааша[л]на).

СОГТО (гэнтэ ондоо боложо). Юу бэдэрнэбта?

СЭСЭГ. Тугаарайхяа, танайда мандолинаа орхёо һэм, хаана гээшэб даа?

СОГТО. Байхыень бишье хараа һэм. (Мандолина таблатай креслэ руу эндэ һуугты гэжэ заана. Сэсэг ошожо лаб байса һууна. Эбдэрхэй мандолина нярд гээд, энэ тэрэ струнын хаинхинаха дуулдана).

СЭСЭГ (айхабтар ехээр сошожо, һуга харайн бодоод). Үй, үй, энэм юун гээшэб?

СОГТО (түргэн харайжа ошоод, сагаан бүд дороһоо эбдэрхэй мандолина гаргана). Ой, ёо, ёо! Яаһан бузар юм. Хайран мандолина...

СЭСЭГ. Эбдэршоо. Хэн эндэ хэһэн байба гээшэб!

СОГТО. Ямар харатай юумэн болобоб? Би гэмтэй хаб. Бүхэли мандолина харахагүй бузар нюдэн гээшэб! (Зорёон тоншорно).

СЭСЭГ. Зай, яахаб. Һанаагаа бү зобоогты! Инструмент заһадаг хүн эндэмнай үгы. Улаан-Үдэ эльгээжэ заһуулха болооб.

СОГТО (сортоотойгоор). Энээхэниие Улаан-Үдэ эльгээжэ заһуулхам гэхэдээ яабат?

СЭСЭГ. Теэд хэн заһахаб?

СОГТО. Би.

СЭСЭГ (хүхинэ). Хүгжэмэй инструмент та заһажа шадаха гүт?

СОГТО. Энээнһээ байха элдэб янзын орёо машинануудые заһагшаб.

СЭСЭГ. Яагаа һайн юм. Үдэшэ болотор заһажа туһалыт.

СОГТО. Танда хадаһь.

СЭСЭГ. Һайн бэлэйт. Үдэшэ болотор. (Гарана).

СОГТО. Өөрынгөө тархиин ухаагаар ами голтойхон үлэгдэбэ... Чемоданаа барлаад, холо ябахам гү? Али мандолиныень заһаад, энэ сэбэрхэн басаганда ошохом гү?

ХОЁРДОХИ КАРТИНА

Гоё һайханаар сэсэглэһэн колхозой саад соо хэдэн һандалинууд, саана холо клубай үүдэн харагдана.

Бодолгото болоһон Согто мандолина баринхай һандали дээрэ һууна. Тэрээн дээрээ наадаад, дуулана.

Сэргэндээ байхадаа шэбшэгэр
аад,
Сэхэхэн харгыдаа ямархан юм.
Шарайеынь харахадам сэбэрхэн
аад.
Сэдьхэл бодолооро ямархан юм.

(Сэбэрхэн хубсаһатай Шархандай ерэнэ).

ШАРХАНДАЙ. Һүй! Согто!

СОГТО. Хонидо орохоо байһан шоно харааһандал һүхирбэш?

ШАРХАНДАЙ. Ямар гоёор дууладаг болоо гээшэбши?

СОГТО. Тоһогүй тэргэ шэнги гүб?

ШАРХАНДАЙ. Мэнэ һаяхан тоһодуулһан машинын мотоор шэнгеэр хүнхинөөш. Маанадтаа ерэбэ гүш?

СОГТО. Клуб соо орохо гэһэм суургатай байна, хэдыдэ суглардаг зомта?

ШАРХАНДАЙ. Ажалай һүүлээр, яралгүй. Хари, нагаа һайн юм.

СОГТО. Ягааб?

ШАРХАНДАЙ. Шимнай маанайнгаа уран һайханай кружогто яаха болоо гүш?

СОГТО. Хари, энэ мандолина заһаад асарааб.

ШАРХАНДАЙ. Пэй, юу хэлэнэш? Энэ тон һайн мандолиныемнай хэн эбдээ юм?

СОГТО (ойлгомторгүй дуугарһанаа мэдэжэ). Үгы, үгы.

ШАРХАНДАЙ. Юу заһааб гэнэш.

СОГТО. Хамаг машина, мотоор заһадаг аад, хэлэмни өөрөө эрьелдэшоо.

ШАРХАНДАЙ. Хи, хи (энеэгээд саашаа харашана).

СОГТО. Юундэ энеэбэш? Энеэдэн һуралгатай гэгшэ.

ШАРХАНДАЙ. «Хамаг машина, мотоор заһадагби» гэхэдэш мэдэнгүй энеэжэрхёоб, хүлисэ!

СОГТО (хоротойгоор). «Эртүүр донгодоһон хүхын хэлэн хүлдэшэнэ» гэгшэ.

ШАРХАНДАЙ (сөгүүтэйгээр). Тугаархана минии тракторта ошоод ямараар донгодобо гээшэ һэмта?

СОГТО. Орхиии даа. Шархандай. Тэрэшни үдэрэй эндүү, ойро зуурын һамараан болоо. Хайшан гэһэн байгааб?

ШАРХАНДАЙ. Стойник соонь үһан дүүрэшэһэн байгаа.

СОГТО (наадалха һанаатай). Аа! «Загаһанай нюдэн шэнги хөөһэн гарана» гэжэ ши хэлээ һэншни. Тэрэшни агаартай холиһон үһан байгаа ха юм.

ШАРХАНДАЙ (зорёон). Тиимэ, тиимэ, үһан байгаа. Тэрэ үһан соо сурхай, баха булта бии. Загаһанда хэрэгтэй һаа ошоорой.

СОГТО. Шархандай! Нютагай басаган аад, нэгэ дахин эндүүрхэдэм, нюдэ руум шорой хаяха һанаатай гүш?

ШАРХАНДАЙ. Нютагаа, нүхэдөө хаяад, нэрэ соло бэдэрхээ һанаһан зонууд бии гэлсээ һэн.

СОГТО (сухалтайгаар). Шархандай, шабгансын хэлээр шарьяхаа болил даа! Тиинхаар хэлэл даа, тугаарайш Сэсэг юун басаган бэ?

ШАРХАНДАЙ. Тэрэшни Улаан-Үдын хүгжэмэй училищи дүүргээд, манай колхоздо ерэһэн һөөлхэн басаган даа! Дуу дуулажа, хүгжэм наадажа шадаха, хатар табижа, хатаржа шадаха, трактор машина ябуулжа шадаха.

СОГТО. Ямар жэгтэй юм? Минии ядаһан трактор ябуулхадань, гайхахын схээр гайхааб.

ШАРХАНДАЙ. Мүнөөнэй залуушуул машина ябуулжа шадахагүй байха юм аал? Эшхэбтэр.

СОГТО. Минии армида ошоходо ши иимэхэн заахан басаган байгаа һэнш. Яагаа түргэн трактористка болооб[ши]?

ШАРХАНДАЙ. Һургуулиин хүүгэдые ажалда дүршэлтэй болгохо гэжэ партимнай заагаа һэмнай. Мартаа гүш?

СОГТО. Һананаб. Гурбан жэл соо юумэн ямар ондоо болошодог юм, гайхалтай.

ШАРХАНДАЙ. Гайхалгүй. Нютагтаа нилээд юумэ хараха, үзэхэш. Клубай үүдэндэ хүнүүд бии болобо. (Ябахаа забдана).

СОГТО. Байгыш, нэгэ бага хөөрэлдэе.

ШАРХАНДАЙ. Клуб нээлгэхэм. Ерээрэй. (Гарана).

СОГТО (Шархандайн хойноһоо хараад). Хүүгэдхэн гэжэ һанаһам, хүнэй саада тээ хэлээд байна. Мэдэхэ шадахагүй юумэниинь үгы. «Мүнөөнэй залуушуул машина ябуулжа шадахагүй һаа, эшхэбтэр» гэбэ. «Энэ тархи соош ухаан юм гү, али үһан гү» гэжэ эхэм хэлээ һэн. «Һайсахан бодожо үзэ» гэжэ түрүүлэгшэ хэлээ. Хүүгэдхэн бэшэ, хүсэд хүн болоһон хүбүүн гээшэ бээзэб... (Энэ үедэ Сэсэг ерэнэ).

СЭСЭГ. Зай, мандолина дээрээ хэр зэргэ һургуули хэбэт?

СОГТО. Бага сага туршааб.

СЭСЭГ. Та уран һайханай талаар ямар дүршэлтэй гээшэбта?

СОГТО (түдэгэсэн). Харин, юун гэжэ...

СЭСЭГ. Дуу дуулажа шадаха гүт? Али хатар, хүгжэм, шүлэг, бүжэг?

СОГТО. Дуу, нааданда дуратай хүм. Теэд олон хүнүүдэй урда дуулахаа гэхэдээ хоолоймни бүтэшэдэг.

СЭСЭГ. Та ятараа духаа маажанат? Хүнэй урда гарахаа эшээд, хургаа амандаа хээд байдаг хүн бэшэ бээзэт?

СОГТО. Үгы, тусгаар һургуулитай бэшэб.

СЭСЭГ. Хамаагүй. һургахабди. Клубай нээгдэтэр, хүнһөө холо туршаад үзэе. Мандолинаа наашань үгэгты.

СЭСЭГ (мандолина дээрэ наадаад). Энэ вальс доро хатараад үзэгты.

СОГТО. Гансаараа гү?

СЭСЭГ. Басага тэбэреэд ябанаб гэжэ һанаандаа һанагты.

СОГТО (һоёго-һаяга, дүрэгүйгөөр хатаржа үзөөд). Юрэдөө, бирахаар бэшэ байнаб.

СЭСЭГ. Тиигэбэл дуу дуулаад үзэгты.

СОГТО. Ямар дуу?

СЭСЭГ. Хамаагүй. Дуратай дуугаа дуулаад үзэгты.

СОГТО (хоолойгоо заһана. Халта дуулажа үзөөд). Хоолоймни баһал бүтэлдэшэбэ.

СЭСЭГ. Ягаа һаатнай нүхэн гарахаб?

СОГТО. Хоёр, хоёр... (Хэлэжэ ядана).

СЭСЭГ. Ойлгооб, ойлгооб... Хоёр зууе уугаад ерээ һаатнай, кружогтоо дүтэшье үзэхэгүйбди.

СОГТО (шангаар.). Үгы сааш! Хоёр үндэгэ уухадам һайн болгошо.

СЭСЭГ. Зүб, зүб! Һайханаар дуулаха һаатнай хоёр зуунһые үндэгэ нэгэ доро уулгахабди. Мүнөө үндэгэн дүтэ үгы байна. Дуулажа шадахагүй байна гүт?

СОГТО. Хари, хоолойм хоршогоноод. болохоор бэшэ байна.

СЭСЭГ. Али шүлэг уншаха гүт? Али пьесэдэ наадаха гүт?

СОГТО. Залуу басаганда дурлаһан хүн боложо, нэгэ бишыхан этюд наадаад үзэһүү.

СЭСЭГ. Болохо, болохо. Эхилэгты.

СОГТО. Жэшээнь. Та тэрэ дурлаһан басагамни бологты, би туршаад үзэһүү.

СЭСЭГ. Зай, зай. (Һандали дээрэ һууна).

СОГТО. Та намда тон һайханаар харагданат. Танай зүрхэ сэдьхэл өөр тээшээ татажа шадаа һаам, бэшэ юуншье бүхы наһандамни хэрэггүй. Ши намайе дурлажа шадаха гүш? Инаг, Сэсэгхэмни, хэлыш, илдамаар. (Сэсэг харюусанагүй. Согто татаад абана).

СЭСЭГ. Дурлаһан басагандаа иимэ мундуугаар хүрэжэ болохо аал? (Энэ үедэ Согтын эхэ Тамжид Тэхеевна бии болоод, эдэ хоёрые харамсаараа зогсоод шагнана).

СОГТО. Хайрлыш намайгаа, Сэсэгхэмни! Хэтэ наһанайм инаг болыш. (Хүлынь тэбэреэд хэбтэнэ).

ТАМЖИД (баярлажа). Ямар һайн юумэ дуулабабиб. Зүб даа. Эдэ хоёрни, урданай танил байгаа.

СОГТО. Нюур шарайеш харахадам

Номин сэгээн далайһаа
тунгалаг лэ.
Унжаад байһан гэзэгэнүүдшни
Ута һайхан Сэлэнгэһээ гоёл.
Ухаан бодолойш гүйсэнүүд
Үерлөөд байһан Үдэ голһоо
түргэн лэ.
Хэлыш намдаа, Сэсэгхэмни,
Хэтэ наһанайм инаг болыш.

ТАМЖИД (өөртөө). Баарһаниие, хүбүүемни ятарнь зобоон гээшэб?

СЭСЭГ. Уян хүнүүдэй уярхаар үнэн зүрхэнһөө хэлээд үзэгты.

СОГТО. Тэнгэриин улаан
нарантай
Тэнсүүлжэ болошогүй һайханш
Энэ наһанайм
Эгээн ехэ жаргал шиш.

СЭСЭГ. Этигэхээр...

ТАМЖИД (шууяса уйлаһаар тэдэ хоёрто ерээд). Гансашье танай жаргал бэшэ, минии, минии жаргал. Үни холоһоо хойшо энэ үдэр хүлеэжэ ябаа һэм. (Үшөө шангаар уйлана).

СЭСЭГ (мэгдэжэ). Тамжид Тэхеевна яагаабта?

СОГТО (юуншье болоһыень ойлгожо ядан). Эжы, эжы, хэлыт, юун болооб?

ТАМЖИД (нэгэ бага аалидажа). «Баярлаһан хирээ бархирха» гэжэ намһаа удхатай. Баярлахын ехээр баярлааб. Сагтаа, сагтаа ерэхэб. (Гарана).

СЭСЭГ. Иимэ ехээр баярлахаар юун болоо гээшэб?

СОГТО. Хари, хайшаа юм? Хамаг юумэн булта ондоо болошоо, Түрэһэн эхэеэ тухайлжашье мэдэбэгүйб.

СЭСЭГ. Клуб нээгдээ хэбэртэй, ошоё. (Гарахынь тэндэ Тамжид Тэхеевна, Болот Бухаевич, Шархандай гурбан ороно).

ТАМЖИД. Нүхэр түрүүлэгшэ! Жаргал, зоболонгоо танда хододоо хэлэгшэб. Мүнөөдэр намда айхабтар ехэ жаргал ерээ. Хоёр залуушуулнай хуби заялгаа холбохо гээд байна. Юрөөлөө хэлээд, эгээн шэнэхэн гэр заажа үгыт.

БОЛОТ. Зүб. Ехэл һайн! Болоно.

СЭСЭГ. Нүхэдүүд, байгыт! Би һаа ойлгобоб. Согто бидэ хоёр наадажа байгаа һэмди.

СОГТО. Наадажа...

ТАМЖИД. Бэримни, бү эшэ. Басаган ябахадаа бишье эшэмхэй һэм.

СОГТО. Эжы, ойлгыт...

СЭСЭГ. Тамжид Тэхеевна...

ТАМЖИД (таһа дүүрэжэ). Болоо, болоо. Энээнһээ һайхан ямар жаргал байхаб! Хүүгэдни, хүнэй хэлэхые шагнаад байгты.

ШАРХАНДАЙ (Сэсэгтэ ошоод). Атомна век гэдэгнай иимэ түргэн юм гү?

СЭСЭГ. Хии һалхяар сооходлоо.

БОЛОТ. Найман шэнэ гэрнүүдэй нэгэнь шэлээд абагты! Хүрим түрэ гээшые наяруулхабди.

СЭСЭГ. Минии хэлэхые шагныт.

БОЛОТ. Хэлэхэ юумээ түрэ дээрэ хэлээрэй.

ТАМЖИД. Тиимэ, тиимэ. Түрэ дээрээ.

СОГТО. Нүхэр түрүүлэгшэ, түрэһэн нютагтаа үлэхыем зүбшөөгыт. Хэ гэһэн ажалыстнай хэхэб.

БОЛОТ. Иимэ үгэнүүд намда ехэ ойлгосотой.

Хүшэгэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Булад харгын баатарнуудта алдар соло» гэһэн гаршаг доро тумэр замшадай Бүхэсоюзна удэртэ зорюулагдаһан материалнууд; республикын колхоз, совхозуудаар тэжээл бэлэдхэлэй ябаса тухай; «Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совэдтэ» гэһэн мэдээсэл; «Экзаменуудай үе саг ерээ» гэһэн репортаж толилогдобо.

Хоёрдохи хуудаһанда: Селенгинскэ целлюлозно-картонно комбинадай директорые барилгын талаар орлогшо В. Васюткинай «Дутуу дунданануудые усадхаха» гэһэн статья; Г. Бердниковэй «Нэгэ шэглэлтэйгээр» гэһэн корреспонденци; редакцида ерэһэн бэшэгүүд болон бусад материалнууд хэблэгдэбэ.

Гурбадахи хуудаһанда: «Ехэ уншалга эхилээ» гэһэн гаршагтай статья, «Совет гүрэнэй түүхын хуудаһануудһаа» гэһэн информаци; хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: В. Шмойловагай «Ажабайдалай хүгжэм» гэһэн рассказ, Э. Фадеевэй «Хуһан» гэжэ шүлэг болон республикын һонин толилогдобо.

ОЛИМПИИН НААДАНАЙ КАНДИДАДУУД МАНАЙДА

Совет һайхан оронойимнай арһан бээлэйн ёһотой эзэд болоһон мэдээжэ боксёрнууд манай Улаан-Үдэ ерээ гэжэ дуулаһан ажалшад уржадэр городой ажалшадай амардаг, сэнгэдэг паркын зунай театр соо олоороо суглараа. Манайда айлшаар ерэгшэд: СССР-эй спортын габьяата мастер Олег Григорьев, СССР-эй спортын мастернууд Станислав Степашкин, Велингтон Баранников, Виктор Агеев, Борис Курочкин гэгшэд ерэһэн байна. Хүндэтэ айлшаднай бултадаа манай ороной боксёрнуудай суглуулагдамал командын тэшүүд юм.

Орон дотороо, мүн бүхы дэлхэйн арадуудай дунда суурхаһан, мэдээжэ спортсменүүдтэй Улаан-Үдэ городой ажалшадай уулзалга, хани ёһоной хөөрэлдөөн илангаяа һонирхолтойгоор үнгэрөө. Мельбурн, Рим городуудта болоһон олимпиин нааданда хабаадалсажа ерэһэн, спортын габьяата мастер Олег Григорьев өөрынгөө намтар, Австралиин хүндэшэ зонууд тухай һонирхолтойгоор хөөрэжэ, эндэ суглараагшадые баясуулаа. Олег Григорьев наадан бүхэндөө боксын гоё һайхан техникэ харуулдаг, тулалдаанда ходоһоо шүүжэ гарадаг тула хүн бүхэниие һонирхуулна, урмашуулна ха юм. Мельбурнда болоһон мүрысөөндэ ехэ амжалта түйлаашьегүй һаа, Римдэ болоһон олимпиин 17-дохи мүрысөөндэ 32 боксёрнуудай дундаһаа шалгаржа, алтан медальда хүртэһэн байгаа. Түби дэлхэйн бүхы оронуудһаа суглараһан боксёрнууд Ф. Тэйлор (Великобритани), М. Тхейн (Бирмэ), П. Дзампарини (Итали) болон бусадые шүүһэн байна. Римдэ болоһон нааданда онсо шалгаржа, түрэл ороноо суурхуулһан Олег Григорьев 1960 ондо «Ажалай Улаан Тугай» орденоор шагнагдаһан намтартай. Энээнһээ гадна, Олег Григорьев Европын спортсменүүдтэй наадахадаа хоёр удаа хүндэлэлэй табсанда гаража, алтан медальнуудта хүртэһэн юм.

Улаан-Үдэ городой ринг дээрэ Олег Григорьев манай республикын түлөөлэгшэ, спортын мастер Александр Емельяновтай наадахадаа, боксын хэды һайхан техникэ, доботолго харуулаа гээшэб! Боксын баян дүршэлтэй болоһон Олег 221 уулзалгадаа 204 дахин, уласхоорондын 40-һөө 35-даань шүүжэ гараһан байна. Олег Григорьев октябрь һарада Токиодо болохо нааданда хабаадалсаха болонхой, эдэ үдэрнүүдтэ шанга тулалдаанда бэлдэжэ эхилэнхэй.

Европын чемпион СССР-эй боксёрнуудай дундаһаа шалгаржа, хэдэн удаа оронойнгоо чемпион болоһон Станислав Степашкин манай республикын боксёр Николай Гладышевтай наадахаар ринг дээрэ гарана. Мэдээжэ спортсмен гоё һайхан наадаараа эндэ суглараагшадые баясуулна.

Энээнэй удаа спортын мастернууд Виктор Агеев Борис Курочкин хоёр гаража, гурбан раундын туршада эсэнгүй яагаад һайн доботолго хэхэб гэжэ харуулаа.

Улаан-Үдэ городой спортын һургуулида хүмүүжэһэн, спортын мастер, олимпиин 17-дохи нааданда хабаадалсаһан, Европын алтан медальда хүртэһэн Велингтон Баранниковай рингдэ гаража ерэхэдэнь, замхашагүй нэрьемэ альга ташалган зэдэлшэнэ. Нютагаймнай хүбүүн—Виля республикын чемпион Константин Аюшеевтэй наадахадаа баһал һайхан техникэ харуулжа, бултанай зүгһөө һайшаагдана. Үсэгэлдэр үдэшэлэн хүндэтэ айлшаднай манай республикын боксёрнууд—СССР-эй спортын мастернууд Александр Емельянов, Василий Иванов, Владимир Ильин, Валерий Кондаков гэгшэдтэй наадаа.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: спортын мастер Велингтон Баранников (баруун гарһаа) Константин Аюшеевтэй наадажа байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

БҮГШЭМ ХАЛУУН ҮДЭРНҮҮД

Байгша оной гурбадахи арбан хоногой эхиндэ республика доторнай бага зэргэ хура бороо, аадар орожо эхилһэн байгаа. Июлиин 21—22-ой үдэрнүүдтэ хойто зүгһөө хүйтэн уларил ерэжэ, үдэртөө дунда зэргээр 10—12 градус хүрэтэр дулаарһан юм. Нүгөөдэ—23-най үдэр республикын, баруун урда зүг—Дунда Азиһаа хуурай аад, халуун агаар ерэжэ, хаа хаанагүй үзэгдөөгүй халуун болоһон байна. Тиигэжэ үдэртөө дунда зэргээр 30—37 градус халуун болоо. Халуун үдэрнүүдэй болоходо элһэн газарта аяар 50—58 градус халуун байгаа. Июлиин һүүлиин хоёр хоногто илангаяа халуун байгаа. Иимэ халуун үдэрнүүд 1936 оной июль һарын хуушаар, августын түрүүшын табан хоногто үзэгдэһэн түүхэтэй. 28 жэлэй саада тээ иимэ халуун үдэрнүүдэй үзэгдэхын урда—июнь һарада үзэгдөөгүй ехэ үер ерэжэ, удаань халуун болоһон байна. Тиихэдэ Улаан-Үдэдэ августын 3-най үдэр 40 градус халуун болоһон байна.

Ин. КОТОВ.

Эрхим боксёрнууд

ХАБАРОВСК, июлиин 29. Токиодо болохо олимпиадада хабаадалсаха спортсменүүдэй дундаһаа эгээл түрүүлэн боксёрнууд тодорон гараба. Тэдэнэй мүрысөөн Хабаровскда болоо. Һонирхолтой энэ мүрысөөн оронойимнай эрхим боксёрнуудые, олимпиин ринг дээрэ наадаха кандидадуудые тодоруулаа. Эдэнэр лэ чемпионууд болоо: Москвада сэрэгэй алба хэгшэд С. Сорокин, О. Григорьев, С. Степашкин, Ленинградта сэрэгэй алба хэгшэ Г. Какошкин, В. Каримов («Ажалай резерв», Алма-Ата), Р. Тамулис («Жальгирис», Каунас), Б. Лагутин («Спартак», Москва), В. Попенченко («Динамо», Ленинград), А. Киселев (ЦСКА, Москва), сэрэгэй алба хэгшэ А. Изосимов (Краснодар).

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов. идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30 информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР

Н000182. Зак. № 719.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной августын 2.